

Delavska enotnost

Glasiilo Zveze sindikatov Slovenije

V. d. glavnega urednika Franček Kavčič
V. d. odgovornega urednika Marjan Horvat

Ljubljana, 8. decembra 1989
številka 48-49, letnik 48, cena 50.000 dinarjev

Maske so padle

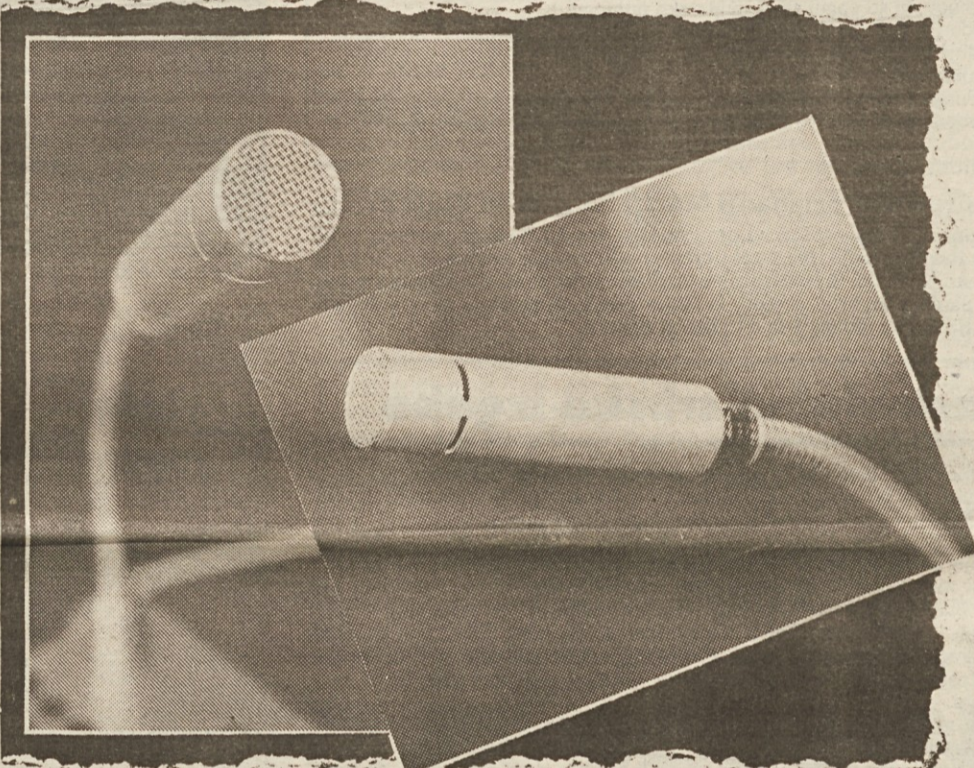
Razgretim mitingaškim glavam iz Srbije in Črne gore 1. decembra v Ljubljani, srcu slovenske suverene države, ni uspelo pripraviti »mitinga resnice« o Kosovu. Ni jim uspelo le dan po propadu v Ljubljani tega storiti v Beogradu, saj je najbrž srbsko vodstvo spoznalo, da je lahko takšen miting nevaren predvsem zanj, ker že dve leti ni izpolnilo niti ene obljube svojemu narodu. Mitingarji iz Kosovega Polja, Bačke Palanke, Novega Sada, Nikšića in od drugod so Slovence, »zavedenim do brezupa in zmanipuliranim« strani njihovega konservativnega vodstva, na slovenskih tleh ponujali kruh in sol, nekateri tudi kri in do absurda peljali živčno vojno z ljudmi ob vprašanju, ali miting bo ali ne. Mimogrede povejmo, da po stari slovanski navadi gostitelj ponudi gostu kruh in sol. Srbi, ki so najprej hoteli v stotisočih in potlej v nekaj desetstisočih »zborovati« v Ljubljani, so hoteli to spremeniti in morda tako dokazati, da hočejo biti gostitelji Slovencev na slovenski zemlji.

Skladno z ustavo in zakoni je prepričan miting v Ljubljani kajpak razburkal jugoslovansko politično prizorišče, vendar se je kmalu pokazalo (mislimo na sprejete sklepe o bojkotu Slovenije in Miloševićev govor o srbski skupščini), da mitingarji nočejo resnice o Kosovu in Srbiji, temveč da gre za natančno in srbsko vodeno politično akcijo iz srbskega političnega centra, z Miloševićem na čelu, za oblikovanje drugačne Jugoslavije, po želji in kopitu velike Srbije in bojda po volji srbskega ljudstva, vendar z naravnost presenetljivo jasnimi konturami koncepta Jugoslavije, ki ga je oblikoval že Nikola Pašić. Projekcija države, kot si jo zamišlja srbsko vodstvo, strnjeno okrog vodje Miloševića, ne bi bila nič drugega kot ponovno obujena balkanska ječa narodov s centralistično urejenim sistemom dela in življenja, partijskim monopolom – Srboslavija brez demokracije in tržnega gospodarstva in prej ali slej romunska različica realnega socializma.

Dogodki v minulih dneh pa so razkrili še nekaj sicer znanih resnic z jugoslovanskega političnega življenja in opredeljevanja. Če pustimo ta hip ob strani srbski bojkot Slovenije (ki se bo zaradi življenjskih interesov gospodarstva zrušil tako kot še zmeraj) je ravnanje Hrvaške, Bosne in Hercegovine in Makedonije ob sedanjem sporu, in tudi drugih doslej, tiščanje glave v pesek, saj se najbrž premalo zavedajo, kaj jih čaka potem, ko bi Srbija morebiti obračunala s Slovenijo ali pa bi se morala Slovenija opredeliti pod težo

razmer za najbolj oster korak, ki pa si ga za zdaj še velika večina Slovencev vendarle ne želi.

Prav licemersko je danes imeti pomisleke ob odločitvi slovenskega parlamenta, da bo suverenost svoje države branil z vsemi sredstvi in zato tudi zahteval uvedbo izrednih razmer za določen čas, ko pa je kot na dlani jasno, da organizatorji mitinga niso hoteli,

čprav so jih povabili, svoje »resnice« o Kosovu povedati v sredstvi javnega obveščanja Slovenije niti za okroglo mizo, kar kaže na namene, ki so jih imeli z mitingom. Slovenija se je – najbrž v soglasju z drugimi pristojnimi organi v državi – na podlagi sprejetih ustavnih dopolnil in svoje pravice po ohranitvi reda in miru v republiki, odzvala dosledno in odgovorno. To sta njena suverena pravica in dolžnost!

S tega zornega kota kaže svojo pravo barvo tudi srbsko partijsko vodstvo, ki se ne strinja s prihodnjim sodelovanjem Milana Kučana in Janeza Kocjančiča v vodstvu jugoslovanske partije. Takšni ljudje, ki motijo »željeno štimungo« po diktatu srbske partije v jugoslovanskem vodstvu, ki nastopajo argumentirano in treznih glav ob sedanjih

usodnih jugoslovanskih razpotjih, ki v imenu male Slovenije »izzivajo« Veliko Srbijo, ki se ne uklonijo diktatu, pač pa z močno hrbtnico zahtevajo argumentirano razpravo o vsem pa naj bo še tako zoprno, kajpak ne morejo biti povšeči monopolističnemu srbskemu vrhu in njihovim pomagačem. Iz drugih delov ZKJ še ni odzivov na takšen predlog iz Srbije, kar nas le prepričuje o tem, da nekatera vodstva še zmeraj iščejo nekakšno srednjo resnico med dvema resnicama, ki pa je ni. Ena resnica je hotenje srbskega vodstva po totalitarni zasnovi jugoslovanske države, druga pa koncept demokratične skupnosti narodov in narodnosti, sodobne države z uspešnim in v svet odprtim gospodarstvom

Hoteli so nam ponuditi kruh in sol

»V Ljubljano prihajamo zato, da bi skupaj s slovenskim narodom spomnili na usodne zgodovinske trenutke iz preteklosti obeh narodov in tako spremenili izjemno grdo sedanost.«

Prva vest o pismu odbora združenja za povratek Srbov in Črnogorcev na Kosovo »Božur«, 4. novembra

»Pričakujemo, da se bo slovenski narod opredelil do politike slovenskega vodstva. Tokrat želimo govoriti s slovenskim narodom, saj je on pristojen, da pove, kaj misli o svojem vodstvu.«

Tajnik odbora združenja za povratek »Božur«, 14. novembra

»Da bi prihranili trud in čas, ki ga CK ZKS predvideva za »vsestransko upoštevanje političnih vidikov« naše zahteve, vam sporočamo, da mi zagotovo pridemo, tako da se lahko dogovorjamo le o tehničnih vprašanjih... Če slovenski narod deli mnenje svojega vodstva, kar je tako za vas kot za nas prvo preverjanje, vas bomo podprli tudi mi, vendar bomo v bližnjih ustavnih spremembah zahtevali, da Jugoslavija, ne pa vi, ocenjuje, kateri zakoni bodo veljali tudi za vas, kateri pa ne, tako da boste po tem svoje blago prodajali samo v naših brezcarinskih prodajalnah.«

Sporočilo odbora naslovljeno CK ZKS, 18. novembra

»Mi smo pripravljeni na spopad. Naj bo tudi deset mrtvih, vendar bo padla ta teza, da smo prišli rušit vodstvo. V prvem sporočilu smo zahtevali, naj se slovenski narod izreče (odredi prema) o svojem vodstvu, vendar nam je to časopis Politika prikril v »da se upre svojem vodstvu« (da se upre svojemu vodstvu).«

Izjava tajnika »Božurja« Milenka Buljugića, 14. novembra

»Kljub prepovedi gotovo pridemo na miting. Mi moramo priti v Ljubljano in moramo zahtevati od slovenskega naroda, naj izvrši pritisk na del svojega vodstva, ki trajno podpira separatizem in nacionalizem na Kosovu.«

Sporočilo »Božurja«, 21. novembra

»Ne bomo šli na silo, saj so nas poklicali. Veste, dovolj je 11 podpisov članov katerega koli v redu registriranega društva pri slovenski SZDL. Povejte jim, da bomo zagotovo prišli. Kar naprej me kličejo, naj pridemo. Ne bomo jih izdali!«

Izjava Bogdana Kecmana, 21. novembra

»V Sloveniji opažamo vstajenje neonacističnih idej in prodiranje te dediščine v javna občila, ob vsem tem pa uradni molk, ki menda pomeni odobravanje. To ni več samo medijska, to je psihološka vojna, razpihovanje sovraštva do Srbije, srbskega naroda in Slobodana Miloševića. Skrajni čas je že, da se to konča, ker smo izčrpali že vse zaloge potrpljenja.«

Nebojša Maljković, član MK ZK Beograda, 22. novembra

»Na svidenje v Ljubljani! V Slovenijo ne gremo, da bi »srbovali« marveč, da bi jugoslovanizirali. Tisti, ki so se nam upirali v Novem Sadu, so padli, padli so tudi tisti, ki so nas topli pri Žuti gredi... To ni grožnja.«

Rade Zlatanović, pesnik, 25. novembra

»Sporočamo, da noben prebivalec Srbije ne bo proslil Slovenije, naj ostane v Jugoslaviji, niti se ne bo poniževal s tem, da bo ponujal sol tistim, ki so pripravljene vanj streljati. Kar se tiče Srbije, bo ostala široko odprta za vse napredne in svobodne ljudi in ideje ter ne bo nikoli zaprla svojih vrat nobenemu jugoslovanskemu narodu in narodnosti; prav tako svoje policije ne bo spremenila v sredstvo represije proti človekovim pravicam in svoboščinam.«

Iz razglašene predsedstva RK SZDL Srbije, 29. novembra 1989

Marjan Horvat

Sindikalni poročevalec številka 13

Zasnova kolektivnih pogodb

Sklep o vsebinskih, organizacijskih in kadrovskih pripravah na 12. kongres ZSS

Sestava odbora za pripravo kongresa

Sestava in način volitev delegatov za kongres

Način volitev delegatov za kongres ZSJ

Usmeritve za evidentiranje v Zvezi sindikatov Slovenije

Spremembe in dopolnitve statuta SZ Slovenije

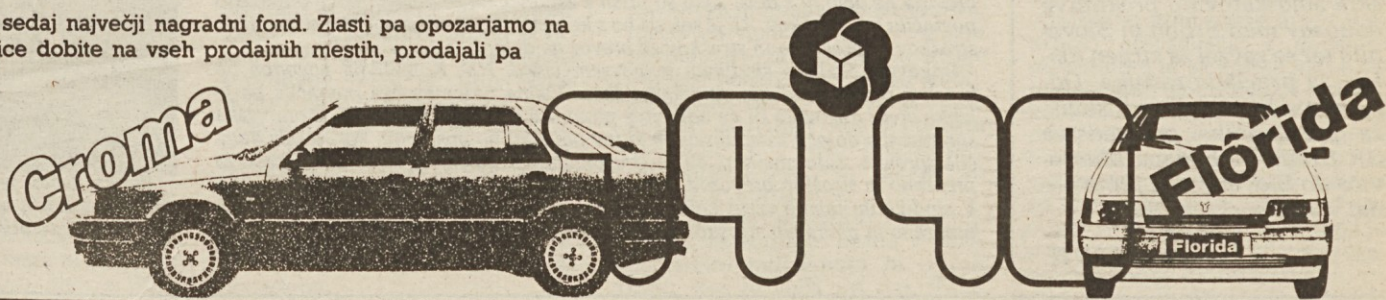
Najnižji OD za december je 18,130.000 dinarjev.

Nagradna igra Loterije Slovenije vam ponuja do sedaj največji nagradni fond. Zlasti pa opozarjamo na prvo žrebanje, ko bomo razdelili 90 Yugo Florida! Kartice dobite na vseh prodajnih mestih, prodajali pa jih bomo tudi na posebnih mestih na ulicah.

1. ŽREBANJE 17. 12.

Vsaka kartica je v igri trikrat, če jo kupite čimprej, najkasneje do 14. decembra! Veliko žrebanje in finale igre pa bo 1. 1. 1990!

Novoletni **3 x 3**

Miha Ravnik
na seji
predsedstva ZSJ

Za prevlado razuma

Na seji predsedstva jugoslovanskih sindikatov, ki je bila minulo sredo, je predsednik slovenskih sindikatov Miha Ravnik najprej opozoril na kritične gospodarske in družbene razmere v državi in zahteval, naj se sindikat ne ukvarja s političnimi spori, ki smo jim ta čas priče na jugoslovanskem političnem prizorišču in še posebej v odnosih med Slovenijo in Srbijo ter opozoril tudi, kaj vse je Slovenija nudi organizatorjem mitinga, predvsem pa pristojnim družbenim telesom v Srbiji, da povedo resnico o Kosovu, če mislijo, da slovenski narod in slovenski delavski razred z njo nista seznanjena. Sicer pa je poudaril, da je stališče Zveze sindikatov Slovenije do mitingov že zdavnaj jasno, da slovenski sindikati obsojajo mitingaško politiko, ker ne rešuje ničesar, temveč še bolj pogloblja gospodarsko in družbeno krizo. Zato so Zveza sindikatov Slovenije in tudi vodstva drugih političnih organizacij v Sloveniji podprli sprejem ukrepov za zagotavljanje varnosti ljudi in premoženja in bili proti mitingu resnice v Ljubljani. Hkrati pa je poudarila, da je pripravljena na strpen, demokratičen dialog o vseh aktualnih družbenih vprašanih iz življenja in dela, vendar v zakonitih institucijah političnega sistema. Zato Zveza sindikatov Slovenije tudi odločno zavrača pritiske in napade na Slovenijo in njeno vodstvo, zavrača in ocenjuje kot nesprejemljivo stališče predsedstva RK SZDL Srbije, ki zahteva pretrganje ekonomskih in drugih stikov med Srbijo in Slovenijo in se upira maniri, da politične razlike v pogledih povzročajo trganje gospodarskih in poslovnih vezi, kar z drugimi besedami pomeni, da je potrebno narediti konec takšni politiki, ki se vmešava v gospodarjenje. Trganje ekonomskih in družbenih vezi povzroča tudi trganje vezi med ljudmi, ogroža socialno varnost in položaj delavcev v Sloveniji in Srbiji in s tem v vsej Jugoslaviji. Predvsem na ekonomskem področju in v vsej družbi bi moral veljati pravni red obljuge in pogodbe, kar ni stvar politike, temveč gospodarskih subjektov, pa bi bilo zato prav, če bi pozvali vse delovne kolektive, naj navezane stike vzdržujejo in krepijo. Obsodil je tudi stališča srbskih sindikatov do prekinitve odnosov med Srbijo in Slovenijo ter se zavzel za strpen dialog, za prevlado razuma. Odločno pa je zavrnil tudi stališča predsednika predsedstva SR Srbije Slobodana Miloševića do Slovenije, ki jih je podal v srbski skupščini.

Povzel M. H.

Stališča predsedstva ZSJ

Predsedstvo sveta ZSJ je 6. decembra sprejelo stališča do aktualnega položaja v državi. Med drugim je zahtevalo:

- vsi državni organi morajo opravljati svoje ustavne funkcije. Ugotoviti je treba odgovornost in ukrepati proti ustanovam in posameznikom, ki na kakršen koli način rušijo ustavnost in zakonitost;
- takoj je treba prenehati vse, kar ogroža medsebojne odnose v državi na vseh področjih. Kaljenje vseh odnosov je v nasprotju s temeljnimi interesi delovnih ljudi in občanov in zahtevami gospodarske reforme ter vodi v revščino in ogroža mednarodni ugled države;
- v najkrajšem času naj se sestanejo najodgovornejša vodstva Srbije in Slovenije in ob aktivnem sodelovanju zveznih organov ter v demokratičnem dialogu, v ozračju medsebojnega razumevanja in spoštovanja, skupaj poiščejo izhod iz nastalega položaja. Prvi korak naj naredijo organi zveze sindikatov Srbije in Slovenije in tako ustvarijo razmere za neposredne stike in sodelovanje med delavci in članstvom zveze sindikatov obeh republik;
- zagotoviti je treba kvalitetno in objektivno informiranje delovnih ljudi in občanov o položaju na Kosovu in težavah srbskega in črnogorskega naroda s pomočjo javnih tribun, tiska, radia in televizije, še posebej pa z neposrednimi stiki. Takoj je treba končati propagandno vojno in onemogočiti vse oblike podpore albanskim nacionalistom in separatistom ter drugim razdruževalnim težnjam;
- izhajajoč iz avtonomnosti, samostojnosti in odgovornosti sindikalne organizacije morajo vse sindikalne organizacije in organi takoj proučiti svojo vlogo pri uresničevanju aktualnih nalog v zvezi z zapletenim gospodarskim in političnim položajem;
- zvezni izvršni svet naj do 18. decembra pojasni vzroke za novejši dvig cen in obresti o nameranih ukrepih za zmanjšanje inflacije;
- skupščina SFRJ mora zagotoviti možnosti za sprejem preostalih sistemskih zakonov, ki so pogoj za gospodarsko prenovo;
- podjetja naj nadaljujejo poslovno sodelovanje, zagotovijo povečanje proizvodnje in tako ustvarijo možnosti za večje osebne dohodke in socialno varnost delavcev;
- vsi organi morajo takoj oceniti rezultate pri uresničevanju jugoslovanskega programa za Kosovo in na tej osnovi sprejmejo ustrezne ukrepe.

Visoki družbeni priznanji Mariji Kurnik in Zlati Frelih

Na predpriznančni slovesnosti v Domu sindikatov v Ljubljani je predsednik RS ZSS Miha Ravnik izročil dve visoki državni odlikovanji: predsedstvo SFRJ je odlikovalo knjižničarko in poštvovalno družbeno delavko Marijo Kurnik z redom zaslug za narod s srebrno zvezdo, in Zlato Frelih za predano delo v delovni skupnosti RS ZSS z redom dela s srebrnim vencem.

Katastrofalne srbske izgube

Srbska blokada Slovenije je posebej zanimiva tema za razčlenjevanje, če jo gledamo skozi prizmo najnovejših podatkov o gospodarjenju v letošnjih devetih mesecih. Podatki so namreč katastrofalni: jugoslovansko gospodarstvo je v tem obdobju »pridelalo« za 74 bilijonov izgub, ki so za 21 bilijonov dinarjev večje od akumulacije. Samo Slovenija in Hrvaška sta zabeležili večji dobiček od izgub.

Razmerje med akumulacijo in izgubami je najbolj katastrofalno v nekdanji ožji Srbiji (5,1 bilijona akumulacije – 15,7 bilijona izgub) in Vojvodini (5,2 bilijona akumulacije – 15,4 bilijona izgub). To pomeni, da sta samo Srbija in Vojvodina ustvarila skupaj za več kot 21 bilijonov več izgub kot akumulacije. Druge republike in Kosovo pa so s svojimi izgubami »požrle« vso slovensko in hrvaško akumulacijo.

Kaj v teh okoliščinah pomeni srbski bojkot, seveda ni treba nikomur posebej razlagati. Kot beli dan je jasno, da gre zgolj za manifestacijo politične moči, ki z ekonomijo nima nobene zveze. Pač, če je cilj bojkota, da bi poslej tudi s političnimi vatli merili uspešnost jugoekonomije, potem je jasno, da bo prvi naslednji miting resnice pred poslopjem zvezne vlade.

I. K.

Družbeni dogovor – izhodiščne vrednosti

Skladno z določili družbenega dogovora o dohodku v SR Sloveniji (Uradni list SRS, št. 20/87) je odbor podpisnikov družbenega dogovora 5. 12. 1989 določil izhodiščne vrednosti, ki znašajo:

- bruto OD (BOD₀) za čas od I. do XI. 1989 173.000.000
- rast OD v gospodarstvu SR Slovenije od I. do XI. 1989 glede na povprečje lanskega leta (indeks 1.345) 1245%

Odbor je tudi določil akumulacijske stopnje po posameznih dejavnostih na podlagi podatkov o gospodarjenju, upošteva je periodične obračune za čas od I. do IX. 1989. Te stopnje bodo objavljene v naslednjem Uradnem listu SR Slovenije.

Ti podatki so osnova organizacijam, ki skladno z določili Zakona o finančnem poslovanju (Uradni list SFRJ, št. 26/89 in 58/89) letos uveljavljajo družbeni dogovor.

Brane Mišič

Popravek

V prejšnji številki Delavske enotnosti smo pomotoma objavili znesek najnižjega zajamčenega OD (12.000.000 dinarjev). Ta znesek namreč velja šele od 1. decembra 1989 naprej.

Za napako se opravičujemo.

Sindikalna lista – vprašanja in odgovori

Vprašanje: Poslovodni in strokovni kadri v našem podjetju razlagajo, da bo s kolektivno pogodbo odpravljen regres za topli obrok in povračilo stroškov prevoza na delo in z dela. Zato so prišli z zahtevo, da se delavci takoj odpovedo povračilu teh stroškov. Ali je res, da bo s kolektivno pogodbo opuščeno povračilo stroškov za prehrano in stroškov za prevoz na delo?

Odgovor: Stališče sindikata je povsem jasno. NE. Kolektivna pogodba bo v celoti povzela sedanjo sindikalno listo. Višina posameznega povračila pa je lahko stvar dogovora in ne odločitve posameznika. Opozarjamo, da mora vsaka sprememba določil samoupravnih aktov potekati po postopku, kot so bila določila sprejeta. Zato menimo, da so »racionalizacije gospodarjenja« pri regresu za prehrano in stroških prevozov nesprejemljive, nestrokovne in neargumentirane. V sindikatih imamo vrsto kolektivnih pogodb in ugotavljamo, da so rešitve za prehrano in povračilo stroškov prevoza podobne kot v sindikalni listi.

Brane Mišič

Odštevanje se je začelo...

Predsednik RS ZSS Miha Ravnik je v četrtek vodil prvo sejo odbora za pripravo 12. kongresa Zveze sindikatov Slovenije, ki bo 2. marca prihodnjega leta v Cankarjevem domu v Ljubljani. Komisijo za »Program neodvisnih sindikatov Slovenije« in »Temeljne naloge za obdobje 1990–1994« bo vodil Dušan Rebolj, komisijo za »Poročilo o delu ZSS med 11. in 12. kongresom« Janko Goleš, komisijo za »Statut Zveze sindikatov Slovenije«

pa Ladimir Brolih. Nad komisijo za informativno-propagandno dejavnost bo bedel Drago Seliger, nad organizacijskimi pripravami in finančnimi vprašanji pa Albert Vodovnik.

Ravnik je nato pozval k upoštevanju rokovnika, saj naj bi republiški svet že 18. t.m. sprejel osnutek programa NSS, tri tedne kasneje njegov izčiščen predlog, do konca januarja pa naj bi rešil tudi kadrovske dileme.

D. K.

1. decembra 1989 v Ljubljani

Miting novinarjev in policajev

Vse lepo in prav s tole svobodo in cilji, toda...

...Toda ker je tu resnično še vedno Jugoslavija, katere začetnica je sestavina nove skovanke RAJ, se zadeva kajpak zaplete.

Kot se je zapletla temule junaškemu borcu za cirilico. Ker očitno ta sicer lepa pisava ne sodi pod iste cilje, se je možakar znašel v marici in skupaj z 12 soborci pred sodnikom za prekrške.

Enaka usoda je doletela propagandista za Politiko in mitinga novinarjev, fotoreporterjev, snemalcev ter policajev je bilo konec. Njihovo sicer prijetno druženje je zmotilo le omenjenih 13 junakov.

Ciril Brajer, slike: Sašo Bernardi

Srbski bojkot Slovenije

MILOŠEVIĆ, POJDI SE SOLIT!

Kam je zabredla razpadajoča komunistična oblast v Jugoslaviji, nam morebiti bolj kot uničujoči mednarodni spopadi in socialna beda milijonskih jugoslovanskih množic ponažarja prav poziv srbske SZDL za pretrganje vseh stikov troyedine Srbije s Slovenijo. Svet ne more verjeti: potem ko so na Zahodu že zdavnaj ugotovili, da za razliko od države njeno gospodarstvo ni omejeno z državnimi mejami, si (srbski) rdeči fevdalci lastijo pravico in strižejo krila najbolj vitalni dejavnosti celo znotraj (za zdaj še vedno) jugoslovanske države. Kako se lahko dogaja kaj takšnega v času, ko se gospodarsko združujejo celo najbolj zagrizeni nasprotniki v drugi svetovni vojni v Evropi, ko celo Američani z vse večjo nenaklonjenostjo gledajo na prepoved izvoza nekaterih svojih strateških tehnologij svojim še do večeraj zagrizenim ideološkim in vojaškim nasprotnikom?

Odgovor je lahko en sam. Iskati ga kaže v (komunistični) totalnosti političnega, v redukciji celotnega življenja na ideologijo. Zdajšnji bojkot slovenskega blaga še zdaleč ni srbski unikat, je zgolj vrh ledene gore te redukcije. Gora pa se končuje globoko pod vodno gladino. Začenja se s tako imenovano komunikacijsko drugače mislečih. V Sloveniji bi lahko ta trenutek našli na stotine ljudi, ki so ogroženi nad srbskim početjem, a se ne zavedajo, da so bili svojčas, ko so z njimi prekinjali delovna razmerja, ker so na glas mislili drugače kot njihov direktor, žrtve prav tega (komunističnega) totalitarizma.

Pred dnevi mi je nekdanji direktor IMV iz Novega mesta Jurij Levičnik dejal, da so bili izganjalci tehnokratskega in liberalističnega hudica iz direktorskih duš nepo padcu Kavčića pripravljene celo likvidirati IMV, da bi lahko (diferencialni) obračunali z njim. In ali se ni pred nedavnim dogajalo nekaj podobnega v novomeški Iskri, kjer novomeški gardisti niso izbirali sredstev, s katerimi so obračunali (vali) z njenim direktorjem, kar je na svoji koži (tovarna je za las ušla stečajju) še najbolj občutil prav kolektiv? Spomnimo se Agrokomerca. Ali ne prihaja vedno bolj do veljave spoznanje, da je bilo v Veliki Kladuši uničnega na stotine milijard družbenega premoženja (ne glede na morebitno Abdićevo menično krivdno) samo zato, ker sta se v Bosni in Hercegovini spopadla na življenje in smrt za absolutno oblast dva komunistična klana?

V družbah, kjer vladajo takšni (totalitarni) odnosi, je seveda primerni cilj tistih, ki krnijo vse njihovo življenje na ideologijo, en sam: absolutna oblast, ki jo predstavlja vrhovna avtoriteta. Njena beseda je absolutna, kar pomeni, da ne trpi ugovora. Je hkrati beseda ljudstva, gospodarstva, kulture... In šele na tej točki analize najdemo odgovor na vprašanje, od kod sedanji srbski oblastni moč in pravica, s katerima lahko preraga VSE stike z neko drugo (slovensko) republiko znotraj ene (jugoslovanske) države. Šele tako lahko razumemo komentar direktorja velike organizacije v Zrenjaninu, ki ga navajajo v Mladini: «Če se gospodarstvenik prilagodi dnevnopolitičnim razprtijam, je to smrt za vsako državo. Toda ni v naši moči, da ne bi spoštovali, še boljše, izvajali zadnjega političnega bojkota Slovenije. Razumeti morate, da to ni naš oportunističen, ampak način, da vsak med nami rešuje svojo kožo. Vem pa, da to ni ne pošteno in ne pametno.» Podobno sta menila dva subotička direktorja, ki sta novinarjem dejala, da Slovenija bolj od mitinga resnice o Kosovu potrebuje miting resnice o Srbiji, «v kateri so stvari tako zaostrjene, da se vsakdo, ki bi bil ta hip proti, počuti že fizično ogroženega.»

Iz teh besed je nedvomno moč sklepati, da se prenekaletni gospodarstvenik v Srbiji zaveda ab-

bil docela nemočan, da bi to svojo neumnost tudi uresničil. V Srbiji, kot vidimo, ni tako in tu se Kučan hočeš nočeš razlikuje od Miloševića. To pa je najlepši dokaz, da slovenska demokratizacija ni puhla fraza, kajti slovenska politika ni več absolutna. Celu v sami politiki ne, kaj šele v gospodarstvu in na drugih področjih.

V Srbiji tečejo diametralno nasprotni procesi. Srbska partija vztraja pri prevladi družbene lastnine, s katero skuša ohraniti totalitarno (partijsko) oblast, ki je, kot smo ugotovili, absolutna in ne trpi ugovorov. Slovenija ugovarja, že res, a tudi zato, ker tako hočejo Kučan in njegovi, še bolj pa zaradi svoje današnje (demokratskejšje) politične podobe, ki Kučanu in njegovim ne dopuščata druge alternative, s čimer nenehno tvega, da jo edino državotvorna Srbija ekskomunicira. To pa je prav tista zgodba, v kateri so svojčas tudi drugače (od partije) misleči Slovenci tvegali, da bodo izobčeni. To pomeni, da se danes v odnosih med Slovenijo in Srbijo dogaja natanko tisto, kar se je pred razpadom monolitne ZKJ dogajalo med socialističnim ljudstvom in njegovo oblastjo. Seveda pa je paradoks posebne vrste to, da danes močnejši komunistični oblastniki zapirajo ali grozijo z zaporom šibkejšim, s katerimi so še do večeraj družno preganjali iste razredne sovražnike. Pravcata ironija pa je danes tudi v tem, da šibkejši (slovenski, kosovski, hrvaški in še kateri) oblastniki opozarjajo na »pravne vidike gospodarske blo-

kade«, ki da je protiuštavna. Ironija je namreč v tem, da je res protiuštavna, vendar bo šibkejšim to prav malo pomagalo. Podobno kot nekoč drugače mislečemu ljudstvu, ki je opozarjalo, da so ga protizakonito vrgli na cesto ali drugače kaznovali, vendar je bilo revolucionarno pravu gluho za njegovo tožbo.

In kaj zdaj? Večina analitikov meni, da je Miloševićeva poteza iracionalna, saj naj bi Srbija z bojkotom Slovenije več izgubila kot dobila, že tako revno srbsko gospodarstvo pa naj bi še bolj obubožalo. Slovenski časopisi so polni številke, ki govorijo in prid takšnemu mnenju. To pa lahko pomeni samo nekaj: protibirokratska revolucija, katere poglaviti cilj je bil posrbiti Jugoslavijo in tako ustvariti novo vrhovno avtoriteto kot temeljni pogoj za delovanje Srbo Slavije v zdajšnjih mejah, vse bolj drvi po slepem tiru, na koncu katerega jo čaka globok prepad. Ne gre namreč pozabljati na temeljno zakonitost, ki pravi, da vsak sistem (tudi antibirokratski) potrebuje določeno energijo, s katero se napaja. Zgodovinsko perspektivo pa imajo samo tisti sistemi, ki skrbje za nenehno obnavljanje te energije. Če številke, ki govorijo, da Milošević z blokado Slovenije koplje grob svojem gospodarstvu, drže, v čemer pa ne bi kazalo posebej dvomiti, potem ga je treba preprosto pustiti, da v ta grob pada ta tudi on in politika, ki ga je skopala. Preprosto ni verjetno, da bi mu ob praznih železnicah uspevalo še dolgo časa polniti lju-

dem prazna usta s kosovskimi obljubami, od katerih doslej razen krvi in terorja, še nobene ni izpolnil. Ob tem ne gre prezreti tudi nekaterih znamenj, da se tega vse bolj zavedajo tudi Srbi sami. Katastrofalni izid pometa akumulacije, vse bolj odpirajo oči še do večeraj Miloševiću popolnoma predani srbski inteligenci. Izjava tridesetih srbskih intelektualcev, med katerimi sta tudi Milovan Djilas in Koča Popović, ki bi se ji morali, če tega že ni sposobna slovenska uradna politika, takoj pridružiti vsaj opozicija, ne dopušča dvoma: Miloševiću gre vse bolj za nohte prav v njegovi poenotenosti in močni Srbiji.

Sloveniji ob vsem tem ne preostane drugega, kot da srbski bojkot vzame zares. To pa pomeni, da mora takoj nehati pošiljati 50 odstotkov svoje akumulacije tistim, ki nočejo separatistične, fašistične in ne vem kakšne pomoči še. Slovenska podjetja nimajo seveda nobenih razlogov, da bi s svoje strani trgala utečene poslovne stike, a jim, vsaj dokler Srbiji vlada Milošević s svojo protibirokratsko kliko, ne preostane drugega, kot da se začno pospešeno ogledovati za drugimi perspektivnejšimi, predvsem pa stabilnejšimi in plačilno sposobnejšimi trgi. Skratka: Slovenija naj se neha ukvarjati z Miloševićem, temveč naj se vsa posveti sebi in svojim prenovitvenim procesom. Miloševića je potrebno prepustiti Srbom in zaupati v tisti znameniti rek, ki pravi, da je zgodovina učiteljica življenja. In srbska je do tistih vladarjev, ki so Srbom začeli presedati, prav bridka...

Ivo Kuljaj

Vpliv rudnika urana Žirovski vrh na okolje

NARAVNE IN DODATNE DOZE SEVANJA

V republiški skupščini bodo čez dobra dva meseca obravnavali poročilo o posledicah izkoriščanja rudnika urana Žirovski vrh na okolje. Ta hip pa so že znani prvi izsledki široke raziskave, ki govori o zdravstvenih posledicah rudarjenja v Žirovskem vrhu oziroma o morebitnih posledicah nizkih doz sevanja na določene skupine prebivalstva.

O tem pripravila poročilo skupina delegatov vseh zborov republiške skupščine. Ta skupina daje prednost ekološkemu vprašanju rudarjenja v rudniku Žirovski vrh. Obdelali naj bi naslednje sklope vprašanj: posledice sevanja pri rudarjenju, ukrepe za zaščito delavcev in nasploh prebivalcev v ožjem in širšem prostoru rudnika, delovanje samega rudnika, nadzorstvo nad prežračevalnimi napravami, meritve sevanja. Posebno pozornost pa namenjajo morebitnim zdravstvenim posledicam, ki nastajajo pri rudarjenju in pri naravnem sevanju v tem okolju, zlasti še v posamičnih rizicnih skupinah.

Najvišja doza pri otrocih

Svetovno povprečje doze zaradi sevanja naravnega ozadja je za odrasle osebe ocenjeno na približno 2,4 mSv (milisiverta) na leto. V skočjeloškem hribovju je zaradi geološke sestave tal povprečje približno 5,2 mSv na leto. Izpostavljenost prebivalstva zaradi rudnika urana Žirovski vrh se dodaja k dozi naravnega in drugega sevanja. Za lansko leto je bila

povprečna doza zaradi rudnika urana na prebivalca iz okolice rudnika ocenjena na 0,59 mSv, to je približno 60 odstotkov zgornje meje.

Poročilo za leto 1988 navaja, da prejema najnižjo dozo tista skupina prebivalcev, ki se vozijo na delo drugam, to je približno 0,50 mSv (ali 50 odstotkov zgornje meje). Več od povprečja prejemajo kmetovalci, to je približno 0,70 mSv (70 odstotkov zgornje meje), najvišjo pa po približno oceni otroci do desetih let, to je 0,85 mSv (85 odstotkov zgornje meje). To pa tudi pomeni, da bo treba iskati kritično skupino ravno med otroki, starimi do 10 let, saj so le približno 15 odstotkov pod predpisano zgornjo mejo.

Najbolj pa v tem poročilu zbujata skrb podatki, da je tveganje raka na pljučih zaradi radona in njegovih »potomcev« pri otrocih, ki prejmejo enako dozo sevanja, bistveno večje kot pa pri odraslih. Po mnenju dr. Marjana Erjavca je velikost sevanja na širšem območju rudnika urana Žirovski vrh povečana v primerjavi s povprečjem v Sloveniji in to predvsem zaradi sestave tal, ki ponekod vsebujejo tudi peščenjake z uranom, manj pa tudi zaradi obratovanja rudnika urana.

Skupina delegatov pa meni, da so zdravstvene posledice osrednje vprašanje za oceno vpliva rudnika urana Žirovski vrh na okolje. Nekateri spodbijajo točnost izmerjenih enot sevanja in sumijo, da je meja sevanja dejansko že presežena.

Dvojni pogledi znanosti

Pri tem pa je vprašanje dvojnih pogledov znanosti na nevarnost vpliva nizkih doz sevanja. Nekateri znanstveniki ta vpliv zanikajo, drugi pa opozarjajo, da so tudi nizke doze nevarne. Zagovorniki rudnika urana po navadi vedo povedati, da bi dolgoročno dosegli večji učinek pri zniževanju doz sevanja, če bi poskrbeli za zniževanje koncentracije radona v stanovanjskih hišah prebivalcev v okolici rudnika kakor pa, če bi zaprli sam rudnik.

Pravijo namreč, da lahko nastaja naravni radioaktivni plin radon pri razpadu urana kjerkoli, v Poljski dolini pa ga je več zaradi tamkajšnje geološke sestave tal. Visoke koncentracije radona so izmerili v starih hišah, ki so po pravilu zgrajene iz domačega kamna.

Povedati pa je treba, da si povsod po svetu prizadevajo za zniževanje zdaj predpisanih še dopustnih doz sevanja, zato bi morala v to smer delovati tudi naša zakonodaja. V svetu se zavzemajo za veliko nižje odmerke od tako imenovanega mejnega odmerka sevanja. S tem nenehnim zniževanjem normativov za jedrske in druge objekte poskušajo v svetu izboljšati življenjsko okolje ne pa, tako kot pri nas, kjer imajo pogosto občutek, kot da preizkušajo vzdržljivost ljudi za takšne ali drugačne normative.

Po zadnjih podatkih znaša odmerka za rudnike urana v ZDA desetinko milisiverta in ne en mSv, kot to velja pri nas. Tako

v ZDA ne morejo delovati tisti rudniki urana, ki povzročajo prebivalstvu več kot desetinko mSv dodatnega odmerka sevanja. Če bi imeli sodobno zakonodajo, bi torej smel biti vpliv rudnika na okolje desetkrat manjši. Nikjer na svetu ne bi sprejemali takšnih normativov, če ne bilo jasno, da je vpliv radona – ne glede na to, od kod prihaja, ali iz okolja ali iz rudnika urana – zdravju škodljiv. V svetu obstajajo priporočila, naj ti nižji odmerki veljajo za vse jedrske objekte, torej tudi za rudnike urana.

Karta sevanja za vso Slovenijo

Stališča skupine delegatov lahko strnemo v nekaj bistvenih točk. Najprej bi bilo treba vse območje sevanja oziroma vplivov na ljudi in ves živi svet zajeti v enoten interdisciplinarni raziskovalni projekt. Ker pojava naravnega ionizirajočega sevanja niso le na območju Žirovskega vrha, bi bilo treba izdelati in objaviti karto z ustreznimi podatki in razlagami za vso Slovenijo.

Preventivne ukrepe je moč izboljšati že sedaj, zlasti v rudniku urana, pri čemer sta glavna problema plin radon in njegovi potomci ter trajna ureditev jalovišča. Gre za odlagališče hidrometalurške jalovine. Ta jalovišča so pomembna kot trajen vir radona še stotisoče let, jakost izpuhtevanja radona pa je odvisna od ureditve jalovišča in se z njo spreminja.

Ob tem pa bo moral rudnik urana odgovoriti na že postavljena vprašanja: kdaj nameravajo prekrivati odlagališča, s kakšnim materialom in za koliko načrtujejo zmanjšati izpuhtevanje radona, kolikšni stroški so predvideni za prekrivanje in kako bodo vplivali na ceno urana, za koliko se je spremenilo izpuhtevanje radona na ozelenelih delih jalovišča? Od odgovorov na vsa ta vprašanja je precej odvisna tudi ocena tveganja za zdravje prebivalstva.

Marija Frančeskin

Z 21. seje republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije (tudi tretjega dela konference)

KOČIJAŽI O KONJIH

Mariborčani so bili na razširjeni seji republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije (beri: tretji del konference) kar blizu neizbežno prihajajoči resnici: »Mi tukaj, ki razpravljamo o prenovi sindikata, smo kočijaži, konji pa so ostali doma...!« Pa niso bili edini kočijaži, ki se ne bi zavedali, da jim, medtem ko z drugimi kočijaži vase zagledano vodstvo premlevala slamo, konji pač lahko uidejo...

Konji so v tem primeru množično sindikalno članstvo, v imenu katerega so slovenski sindikalni funkcionarji in aktivisti dan pred dnevom republike povzemali pravico o spremembah statuta slovenske sindikalne organizacije in jo razvneli ob osnutku »programa neodvisnih sindikatov Slovenije« in tezah za novi statut ZSS.

O sprejemanju sprememb sindikalnega statuta, je član republiškega vodstva Ladimir Brolih uvodoma povzel, da gre za nujne hitre uskladitve s sistemskimi družbenimi spremembami (ustava, zakon o podjetjih, zakon o delovnih razmerjih...), ki v precejšnji meri spreminjajo položaj delavca, čemur se mora prilagoditi tudi sindikat. Po njegovem mnenju je bila naglica pri sprejemanju teh statutarnih sprememb (veljale bodo tako in tako le do kongresa oziroma do sprejema novega statuta) upravičena, da bi pravočasno prilagodili organizacijo sindikata vsebini dela v okviru podjetniškega organiziranja gospodarstva in spremenjenih upravljalnih pristojnosti in ravni, kjer bo težišče sindikalne vloge v pogajanjih ob kolektivnih pogodbah, s poudarkom na materialni in socialni zaščiti delavcev. Tega prvega koraka organizacijske prenovne sindikata so se lotili

organizacijskim oblikam »sindikata podjetja« (namesto osnovnih organizacij) in »sindikata dejavnosti« (panožni sindikati) slejko prej obstajajo tudi občinske in republiška sindikalna organizacija,

grama prenovljenih sindikatov, ki naj bi bila v bodoče organizacija po meri članstva, ne pa po meri posameznih funkcionarjev. »V prihodnjem letu, ko pridejo v ospredje našega dela kolektivne pogodbe, bomo lahko pokazali svoj pravi obraz: kako mislimo zavarovati delavce in sindikalne aktiviste na terenu (bodoče delavske zaupnike v podjetjih),« je dejal.

Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije je na podlagi 106. in 136. člena statuta Zveze sindikatov Slovenije in sklepa o sklicu konference Zveze sindikatov Slovenije na 21. seji, 24. novembra 1989, sprejel

UGOTOVITVENI SKLEP O SPREJEMU SPREMENB IN DOPOLNITEV STATUTA ZVEZE SINDIKATOV SLOVENIJE

1. Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije ugotavlja, da je konferenca Zveze sindikatov Slovenije, ki jo je sestavljalo 65 občinskih svetov ZSS, 18 republiških odborov sindikatov dejavnosti in republiški svet ZSS v razširjeni sestavi o predlaganih spremembah in dopolnitvah statuta Zveze sindikatov Slovenije glasovala:

– 81 delov konference ZSS je za spremembe in dopolnitve statuta ZSS,

– 2 dela konference ZSS nista sprejela sprememb in dopolnitev statuta ZSS,

– 1 del konference ZSS ni bil sklepčen.

2. Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije na podlagi rezultatov glasovanja ugotavlja, da so bile spremembe in dopolnitve statuta Zveze sindikatov Slovenije sprejete s potrebno večino oziroma s 96,4%.

3. Spremembe in dopolnitve statuta ZSS so sestavni del tega sklepa.

4. Pripombe, predlogi izoblikovani na posameznih delih konference ZSS k predlogu sprememb in dopolnitev statuta ZSS, se uporabijo pri oblikovanju novega statuta Zveze sindikatov Slovenije.

Republiški svet ZSS je na tej seji sprejel:

sklep o organizacijskih in kadrovskih pripravah na 12. kongres ZSS; rokovnik vsebinskih, organizacijskih in kadrovskih priprav na 12. kongres ZSS; sklep o sestavi in načinu volitev za 12. kongres ZSS; sklep o načinu volitev delegatov za 11. kongres ZSS; usmeritve za izvedbo evidentiranja, kandidacijskih postopkov in volitev za člane in nosilce funkcij organov sindikata podjetij, občinskih organizacij sindikatov, sindikatov dejavnosti Slovenije in ZSS; sklep o številu, sestavi in načinu volitev članov republiškega sveta, statutarne komisije in nadzornega odbora ZSS; opomnik in rokovnik priprav na izvedbo občinskih zborov in skupščin v pripravah na 12. kongres Zveze sindikatov Slovenije. Ta gradiva objavljamo v Sindikalnem poročevalcu.

»v hodu«, naredili pa so ga po delih konference (bilo jih je 84, zadnji del pa je bil ta) da so v 42. delih konference spremembe statuta sprejeli brez pripomb!

Ob to naglico in neupoštevanje vseh pripomb iz razprave o spremembah statuta se je obregnilo kar nekaj razpravljalcev: nekateri so terjali enakopravno vrednotenje panožne in teritorialne organiziranosti sindikatov, drugi so hoteli razčistiti odnos med panožnimi sindikati in republiškim vodstvom, tretji so se spotali ob hitropotezno »paketno« sprejemanje statutarnih sprememb... Vendar je prevladalo mnenje, da ni važen samo postopek, temveč smoter sprememb statuta, ki naj bi sindikatu omogočila izvajanje njegovih vsebinskih nalog.

Ob tem jih ni bilo malo, ki so v razpravi prisegli, kako hudi-mano resno delavci potrebujejo močan sindikat, ki bo na njihovi strani, in ki bi ga res občutili kot zaščitnika svojih pravic. In če se uradni sindikati, ki imajo ambicijo postati neodvisni, za take ne bodo pokazali – ne šele po kongresu, ampak že danes in jutri, so zagrozili, da ga bodo pač zapustili in se sindikalno organizirali po svoje, mimo njega. To pravico jim nenazadnje zagotavlja tudi nova ustava. Ob teh prerekanjih ob sprejemanju sprememb statuta so mnogi sproščeno zaploskali sindikalistki, ki je dejala, da ta razprava predvsem kaže na strah občinskih sindikalnih funkcionarjev, da bodo izgubili svoje dobro plačane stolčke, če bodo občinske sindikalne organizacije izgubile svoj pomen.

A za zdaj je tudi ta strah odveč, saj kljub temeljnim in obveznim

kjer naj bi temeljne sindikalne organizacije »usklajevale svoje skupne interese« na posameznem območju (občine, republike). Ta dvojna organizacijska shema je očitno kompromis in odraz strahu pred radikalnejšo prenovo sindikatov. Dorekli naj bi jo na 12. kongresu ZSS, ki bo predvidoma na začetku marca prihodnjega leta, in še tudi kasneje, verjetno v »prisilnem kašu... Kakor koli že bo, konferenca je sprejela ugotovitveni sklep o sprejemu predlaganega paketa sprememb statuta ZSS (objavljamo ga posebej), na kar se je razširjeni republiški svet ZSS posvetil razpravi o osnutku programa »Neodvisnih sindikatov Slovenije« in o tezah za pripravo novega statuta.

Aplavz za depolitizacijo

Sekretar republiškega sveta ZSS Rajko Lesjak je nanizal vrsto vsebinskih dilem, ki jih bo treba razrešiti do končne izdelave pro-

A sindikati, če hočejo ali ne, kažejo svoj obraz že tudi zdaj, ko v stečajnih postopkih številne delavce nezaščitene postavljajo na cesto, ne da bi jim kdo prej razložil, kakšne so njihove pravice. Resnici na ljubo pa je k temu dodati, da je pri tem tudi sindikat »blokiran«, ker velikokrat zadnji izve, kaj se pripravlja in dogaja.

Prav zaradi takšnih slabih izkušenj iz sindikalne »baze« je tudi Miha Ravnik požal aplavz, ko se je odločno zavzel za strogo depolitizacijo sindikata. Postati mora stanovska organizacija, ki ne bo obremenjena s strankarskim bojem za oblast, temveč bo predvsem skrbela za varstvo delavcev s konkretnimi delovnimi programi in hitrim odzivanjem na stiske konkretnih delavcev. Pri tem so se nekateri spodtaknili tudi ob naziv neodvisnih sindikatov, čes da je vprašljiv, saj bodo sindikati v pogajalski funkciji zelo odvisni od drugega partnerja na nasprotni strani pogajalske mize. Ali bodo tej funkciji kos? Dvomimo, so povedali delegati z Obale, ki so spoznali, da obstoječo sindikalno organizacijo razbijata zlasti neznanje in nesposobnost. S pripombo, da se o nujni prenovi sindikatov pogovarjamo že dve leti...

Damjan Križnik
Slike: Sašo Bernardi

Enemu je vse jasno, drugemu pa najbrž še ne.

Razčiščevanja

Črke so že, pravega duha pa očitno še ni.

Kdo koga uči?

Prej bi se zmenila!

Ma oštja, saj je vendar vse tako kot na dlani!

Fanta, pozor! Od višine se (tudi) zvrti...

Marija Dobrijević, Lendava:

Kjer nimajo kaj prikrivati, sindikat ni moteči dejavnik

»Vsaj toliko skrbi, kot za prenovo sindikata, morajo v osnovnih organizacijah nameniti za pripravo statinov podjetja, da bodo v njih opredeljene vsaj minimalne zahteve sindikatov. Gre za trd boj in mnoge čeri, ki so nastavljene, da bi delavcu okrnile njegove pravice...»

– Zahteve slovenskih sindikatov so nekateri presenetili, druge osupnile, marsikoga pa – razjezile. Kakšni so bili odzivi na območju lendavskega sindikalnega sveta, katerega ste vi predsednica?

»Skorajda enake. Največ presenečenja, če že ne ogorčenja, je bilo v zvezi s sindikalno listo. Ko danes vse to ocenjujemo, ugotavljamo, da smo na območju lendavske občine sindikalno listo skoraj v celoti uveljavili. Nekaj odstopanj je bilo v tistih delovnih organizacijah, ki so dohodkovno slabo poslovale.

Če gledamo gospodarstvo in govorimo o gospodarstvu – izgubarjev ni. Nekaj pa je takih, ki poslujejo na robu donosnosti. Tem namenjam največ pozornosti, ker je sindikat korak pred njimi, saj ne zahtevamo le popravkov osebnih dohodkov, temveč to, da morajo osebni dohodki zaposlenih dohajati rasti življenjskih stroškov.«

– Mnogi zagovarjajo stališče, da osebni dohodki zaposlenih zunaj večjih industrijskih središč niso zaskrbjujoči, četudi zaostajajo, ker gre za »polproletarce«.

»To je velika napaka in zmeta. Napaka je v tem, da v sindikatu zahtevamo »ceno vložnega dela«, zatorej ni pomembno, kje delavec dela, zmeta pa v tem, da tisti, ki se tolažijo s tem, v poveličujejo število delavcev, ki naj bi bili tudi lastniki zemlje.

Mi vsak mesec sproti spremljamo podatke in ugotavljamo, da se razhajanje povečuje predvsem v tekstilno-usnjarski industriji, v gradbeništvu ter enem delu kovinske industrije. To se tudi odraža v nestrpnosti in nezadovoljstvu. Prav tako ugotavljamo, da v teh delovnih organizacijah iščejo rešitve znotraj, vendar mimo procesov prestrukturiranja. Gre za bremena preteklosti, za programe, ki zahtevajo veliko fizičnega dela, slabo akumulativno sposobnost.«

– Verjetno tudi za »prezaposlenost«?

»Za vprašljivo kadrovsko strukturo in prezaposlenost. V izvršnem svetu občine omenjajo, da gre v resnici za več sto ali za okrog petsto delavcev. Če k temu dodamo še enako ali nekaj večje število tistih, ki iščejo delo ali so že prijavljeni kot brezposelni, je to podatek, ki ga poslovodne strukture morajo upoštevati.

Nedvomno je bilo v lendavski občini v zadnjem obdobju veliko narejenega za razvoj. Gre za hvalevredno politiko izvršnega sveta občine (Elektrokontakt, IMO, Gidos ali nove ILVES, Keral, program za Dobrovnik in razne razširitve), da bi v skladu z usmeritvami postopno reševali te probleme. Tako delavci najbolje spoznavajo, da v resnici niso prepuščeni sami sebi.«

– Kako pa ravnati z onimi, ki se ne držijo niti sindikalne liste?

»V sindikatu zahtevamo, da tam, kjer delo nima tržne vrednosti, kjer poslovodne strukture ne uresničujejo niti naših zahtev na osnovi sindikalne liste, da tam mora poseči vmes družba z dodatnimi ukrepi. Na začetku uveljavljanja sindikalne liste je bila skoraj tretjina delovnih organizacij, v katerih delavci niso dobivali niti zjamčenega osebnega dohodka. Ta slika se je že do poletja bistveno izboljšala in se opazno izboljšuje.«

– Prvi v Sloveniji ste objavili letak z zahtevo sindikata.

»Točno. Pet tisoč izvodov smo razdelili samo v naši občini in petkrat toliko v Pomurju. Vsi aktivisti so vključeni v razprave o novi sindikalni organiziranosti in njegovi bodoči vlogi.«

– Kakšne spremembe zahteva lendavski delavec?

»Prva in osnovna zahteva je ta, da mora sindikat postati samostojna in neodvisna organizacija, ki se bo znala bojevati za interese članstva.

Mi nismo čakali, da bi najprej sprejeli listine, ne na kongres, vodilo so nam bila stališča razširjene seje republiškega sveta. Nikoli nismo usklajevali sindikalnih stališč z drugimi organizacijami, temveč smo s svojimi stališči nastopili v zboru združenega dela, kar je na začetku sproščalo presenečenje in začudenje, danes pa je to vsem razumljivo. Naša stališča se odražajo v skupščinskih sklepih, iz česar je lepo razvidno, da je sindikat prisoten in da je sindikat postal – sooblikovalec.«

– Kaj pa o novi organiziranosti?

– Po dosedanjih razpravah, te bodo zaživele šele po razširjeni seji občinskega sveta, se v osnovnih organizaci-

Marija Dobrijević

– jah nagibajo po združevanju interesov, po dejavnosti. Zanimivo je tudi, kako v prihodnje sestaviti občinski sindikalni svet, da bi navpično povezovali velike delovne organizacije. Neodpustno je, da republiški sindikati dejavnosti še niso dali svojih pobud.

O tem, kako se bo članstvo odločalo o programu neodvisnih sindikatov, naše predsedstvo meni, da je ta dobra podlaga za širše razprave, vendar premalo, če določi samo cilje. Nakazati bi morali tudi načine, kako program uveljaviti, naloge opraviti.

Bolj natančno bi morali tudi določiti

odnos sindikata do političnih organizacij, strank in alternativnih gibanj. V mislih imam bližnje volitve, na katerih bo sindikat verjetno podprl tiste kandidate, ki bodo v svojem programu upoštevali novo vlogo in prizadevanje, tudi sindikata.«

– Zivahne razprave tečejo o novi vlogi sindikalnih funkcionarjev.

»V naših razpravah prevladuje mnenje, da moramo v osnovnih organizacijah ustvariti možnosti za profesionalizacijo predsednika sindikata, ker se sindikat v nasprotnem ne more pojavljati kot partner ali pogajalec s poslovodnimi strukturami.«

– Kako stvari tečejo, kažejo že nekateri novi statini podjetij. Tudi vi ste izbrskali poskuse, da bi sindikat potisnili v obrobje.

»Mi smo osnovne organizacije opozorili, naj bodo pri pripravi statinov pozorne na tista poglavja, ki govore o načinu sodelovanja s sindikatom. Članstvo ne sme sprejeti stativa, v katerem niso opredeljene vsaj minimalne zahteve sindikatov. Septembra smo izdelali nov plakat in ga spet razdelili med naše članstvo, poziv pa smo že julija objavili v glasilu »Naš glas.«

V enem izmed osnutkov stativa, v tem primeru gre za delovno organizacijo »Gradbenik«, smo ugotovili, da ta za sindikate ni – sprejemljiv, ker ne vsebuje naših zahtev. Na občinskem odboru sindikata delavcev gradbenišstva smo sprejeli sklep in pozvali tamkajšnjo osnovno organizacijo, da se teh vprašanj bolje loti, in zahtevo, naj se v statin vnesejo vsaj minimalne zahteve sindikata.

Prav tako ugotavljamo, da na občinski svet prihaja vse več delavcev ki so zaposleni v obrti po pomoč. Ugotavljamo, da republiški odbor ni naredil dovolj, da bi usklajali pogodbe o delu, ki jih sklepajo obrtniki z delavci ob sklenitvi razmerja. Gre za premajhno budnost, ki nato z vso težo prizade delavce, da ta nato išče pomoč pri nas. To omenjam zato, ker smo spet v časovni stiski in se bojujemo za naš prostor v družbeni delitvi in obenem usklajujemo želje o tem, kakšno organizacijo naj bi imeli...»

Janez Sever

Mnenja

Sindikat naj se organizira od spodaj navzgor

V sedanjem času smo priče živahnemu političnemu delovanju v naši republici. Mladina je kot prva imela svoj kongres v Portorožu, socialistična zveza se še ni prav odločila ali bo samostojna zveza s svojim programom ali pa bo še vedno združevala pod svojim okriljem druge organizacije, ZKS in ZSS sta že začeli svoje predkongresne aktivnosti s sprejemom programskih listin. In prav o Zvezi sindikatov Slovenije bi rad obširneje spregovoril.

Iz programskih listin Zveze sindikatov Slovenije je videti, da želi postati stanovska neodvisna organizacija članstva, ki bo združevala na prostovoljni osnovi delavce, ne glede na versko, nacionalno, stanovsko in politično pripadnost. V tej organizaciji naj bi bili interesi članstva in njihova perspektiva nad interesi politike. Vse to se lepo bere in sliši, vendar vse le ni tako, kot bi moralo biti.

V tem članku želim predvsem predstaviti spremembe stativa ZSS, ki jih je pripravila Statutarna komisija pri republiškem svetu ZSS in naše poglede oziroma stališča sindikata v Palomi – Sladkogorski tovarni papirja do te problematike.

Statutarna komisija RS ZSS predlaga

Prva bistvena ugotovitev je, da je statutarna komisija opravila pravzaprav le lekturo dosedanjega stativa ZSS glede na novo zakonodajo, bistveno manj pa se je lotila vsebine. Res je, da povsod uporablja naziv »sindikat podjetja« namesto dosedanje osnovne organizacije sindikata, da opušta določbe o medobčinskih svetih

ZSS kot stalnih organih in jih dopušta le kot obliko in metodo dela, nadalje opušta organiziranost sindikata na ravni DO, sozda ipd. (dosedanje konference OSS) in dopušta povezovanje sindikata v oblikah združevanja podjetij kot metodo uresničevanja skupnih interesov. Spremembe predlaga komisija še pri trajanju mandata sindikalnih funkcionarjev (štiri leta), vendar tudi tu ni dosledna, saj naj bi organe v sindikatih podjetij (izvršni in nadzorni odbor, predsednik) volili vsaki dve leti, po novem pa naj število mandatov ne bi bilo omejeno. Nekoliko je spremenjen tudi način volitev, saj naj bi poleg izvršnega organa sindikalne organizacije letno izvolila še predsednika, ne pa kot dosedaj, ko je organizacija izvolila izvršni odbor, le-ta pa izmed svojih članov predsednika. To pa so tudi vse bistvene spremembe stativa, ki jih predlaga statutarna komisija, vse drugo pa so bolj leptoni popravki.

Mnenje sindikata v Palomi

V sindikalni organizaciji Palome – Sladkogorske tovarne papirja smo poglobljeno preučili statut ZSS in že omenjeni predlog sprememb in dopolnitev stativa. Dokopali smo se do spoznanja, da ta predlog sprememb ne zajema sedanjega razpoloženja v Sloveniji, da ni v skladu z reformo Zveze komunistov. Zat smo v razpravi izoblikovali precej pripomb. Predlagamo predvsem, naj bo že v statutu sindikat opredeljen kot samostojna stanovska (ali pa strokovna) organizacija delavcev in ne več družbenopolitična organizacija, ki se združuje v SZDL. Iz

uvodnega dela stativa je potrebno črtati določilo, da sindikat deluje na osnovi programa in idejnopolitične usmeritve zveze komunistov kot avantgarde delavskega razreda. Ispuste naj se vsa določila, ki govore o samoupravnih interesih skupnosti (saj le teh več ni), o varovanju družbene lastnine (ta bo morala dobiti nosilca – titularja), o združevanju dela in sredstev, dohodkovnem povezovanju, družbenem dogovarjanju in samoupravnem sporazumevanju in kar je še podobne vsebine v sedanjem statutu. Prav tako je potrebno črtati poglavja o delovanju zveze sindikatov v krajevnih skupnosti, o občinski organizaciji zveze sindikatov in zvezi sindikatov v posebni družbenopolitični skupnosti.

Za vse omenjene pripombe smo izoblikoval tudi konkretne predloge, kako urediti ta področja v statutu.

Osnovna oblika organiziranosti in delovanja sindikata naj bodo sindikati podjetij in drugih oblik organiziranja dela. Sindikati podjetij se povezujejo v sindikate dejavnosti, na ravni republike pa naj se ustanovi Zveza sindikatov Slovenije, ki bo imela predvsem vlogo usklajevanja interesov in izvajanja skupno dogovorjenih nalog (strokovne, administrativno-tehnične, finančne, ipd.) za vse sindikate dejavnosti. Te oblike organiziranja in delovanja se tudi financirajo iz članarine.

Vse druge oblike povezovanja sindikatov, ki temeljijo na teritorialnem principu (mimogrede povedano predlagamo, da se teritorialni princip povezovanja črta iz stativa kot obvezen) – to pa so občinske organizacije ZSS, organizacije ZSS v posebni družbeno-

politični skupnosti in medobčinske organizacije ZSS – pa naj bodo dopuščene kot oblika in metoda dela, v katero se povezujejo le tisti sindikati podjetij, ki bodo v njih videli možnost za uveljavljanje nekaterih svojih in skupnih interesov na tem področju. Financiranje teh organizacijskih oblik naj se uredi s sklepom o ustanovitvi, financirati pa jih morajo tisti sindikati, ki so jih ustanovili oziroma pristopili vanje.

V statutu naj bodo opredeljene predvsem naslednje naloge sindikata:

– določanje, podpisovanje in uresničevanje kolektivnih pogodb,

– prizadevanje za uresničevanje pravic delavcev in njihovih neposrednih interesov,

– organiziranje politične razprave o vseh vprašanjih, ki so pomembna za članstvo,

– zavzemanje za stalno rast življenjskega in družbenega standarda delavcev,

– organiziranje upravičenih stavk in pomoč delavcem v času stavk,

– uresničevanje načela solidarnosti med delavci,

– pomoč članom zveze sindikatov, predvsem bolnim in poškodovanim ter njihovim družinam,

– zastopanje delavcev v disciplinskih postopkih oziroma varstvo delavcev pred samovoljo vodilnih delavcev in delodajalcev,

– sodelovanje z upokojenci in delovnimi invalidi ter prizadevanje za izboljšanje njihovega socialnega in materialnega položaja,

– urejanje možnosti in spodbujanje rekreacije ter športnega, kulturnega in zabavnega udejstvovanja in življenja delavcev.

Pomembno področje je tudi fi-

nanciranje dejavnosti sindikata. Zavzemamo se, da v statutu ne opredelimo višine članarine, ki naj jo določajo sindikati podjetij in sindikati dejavnosti. Dohodki, zbrani s članarino, morajo biti sredstva sindikatov podjetij in sindikatov dejavnosti, le-ta pa bodo po dogovorjenem programu financirali republiško zvezo sindikatov in delovno skupnost, ki bo opravljala strokovne, administrativno-tehnične in druge dogovorjene naloge za posamezne sindikate. Odnosi med delovno skupnostjo in sindikalnimi organi naj se uredijo s pogodbo.

Tako torej razmišljamo sindikalni delavci v Palomi-Sladkogorski tovarni papirja. V duhu tega pripomba smo na ustrezne sindikalne organe višjih oblik povezovanja sindikatov posredovali konkretne predloge za uredeve posameznih poglavljev in členov stativa ZSS in menimo, da jih je potrebno poglobljeno in resno obravnavati. Trdimo namreč, da je treba začeti sindikat organizirati od temeljev proti vrhu, ne pa, kot se je do sedaj ponavadi dogajalo, od vrha navzdol, tako da so najvišji sindikalni organi prepisovali organiziranost sindikatov v temeljnih okoljih.

Zmanjšati nepotreben profesionalni aparat

Zelo pomembna je tudi finančna samostojnost sindikatov, saj nam deklarativni neodvisni sindikati nič ne pomenijo brez finančne neodvisnosti. Prav tako je potrebno zmanjšati obsežen sedanji profesionalni aparat, predvsem na občinski in medobčinski ravni, ki je mnogokrat pomenil nepotrebno raven, ki je v glavnem le prenašala sklepe in pobude navzdol in navzgor. Občinske organizacije ZSS mnogokrat svoje najzahtevnejše naloge – usklajevanje interesov delavcev na določenem območju – zaradi svoje zelo heterogene sestave in različnih, mnogokrat nasprotujočih si interesov delavcev v različnih dejavnostih niti niso mogle uresničevati.

Ernest Gačnik, Sladki Vrh 5/6

Jugoslovani smo končno, a žal, šele zdaj, ko nam voda vdira že skozi nos, ne le skozi usta, pripravljeni priznati, da v razvitem, pa čeprav kapitalističnem svetu, vedo o gospodarjenju vendarle več kot mi sami. Začeli smo vabiti ekonomske svetovalce najuglednejših svetovnih svetovalskih firm, naj nam pomagajo rešiti tako državo (gospodarstvo) kot posamezna podjetja in celo panoge. Tako Jeffrey Sacsh svetuje predsedstvu države in zvezni vladi, kako se rešiti hiperinflacije. Zahodnonemška podružnica McKinsey & Co. Inc. iz ZDA svetuje slovenskim železarnam, kako okrepiti donosnost in zagotoviti konkurenčno sposobnost v »Evropi 92«. Podobno študijo za jugoslovansko črno metalurgijo bodo izdelali v britanski svetovalni firmi British Steel Consulting inc. Tuje svetovalce naj bi dobili vsi veliki podjetniški sistemi v Sloveniji. Jugoslovanska podjetja, vsaj tista, ki se zavedajo, da jih bo brez tega »vzel hudič«, si prizadevajo vstopiti v Evropo, vendar ne kot tretjerazredni ponudniki manjvrednega blaga, pač pa kot pomembni ponudniki kvalitetnih izdelkov, konkurenčnih tudi s cenami, kritičnimi proizvodi tako rekoč, brez katerih Evropa ne bo več mogla. Za zdaj je, kolikor vemo, narejena ena takšna razvojna študija, tista, ki jo je za slovenske železarne izdelal McKinsey, in si oglejmo, kako bo treba vstopiti v Evropo 92 in za kakšno ceno (finance, sociala).

Študijo je naredila zahodnonemška podružnica velike ameriške svetovalne firme, specializirane predvsem za svetovanje v managementu, za milijon DEM in v slabega pol leta. V prihodnjem letu bo – če se bodo tako dogovorili, strokovnjaki te firme svetovali še glede posamičnih razvojnih programov in zlasti povedali, v katerih dopolnilnih programih so evropske železarne prezaposlovale delavce, ki jih je bilo v metalurgiji, po reorganizaciji v minulih desetih letih, zelo veliko odveč.

Železarne v Evropi so bile v zadnjih desetih letih v hudih stiskah, vendar so ostri ukrepi za zmanjšanje stroškov in za optimalizacijo proizvodnje dali zadnji dve leti že zelo obetavne finančne rezultate. Geslo držav evropske skupnosti – tudi z metalurgijo ustvarjati dobiček – se uresničuje. Tako so na primer angleške jeklarne ustvarile lani 12 odstotkov dobička na vrednost prodaje. Toda pred tem so znižale število zaposlenih od 180.000 delavcev kolikor so jih imeli leta 1975, na samo 55.000 delavcev lani. Podobno ostri so bili tudi drugod, pa ne samo z delavci, pač pa so tudi ugašali preštevne peči. Zahodnonemški Krupp je imel 1974. leta 29 peči, pred tremi leti le še 6, toda obseg proizvodnje jekla se zaradi tega ni zmanjšal. Nasprotno, lanska proizvodnja je dosegla rekordnih 780 milijonov ton od te v ES 170 milijonov ton. Jeklarne so se tudi zelo modernizirale in povečale kakovost jekla, napredovala pa je tudi predelovalna industrija, ki je sposobna kakovostnejše jeklo tudi uporabiti v svojih izdelkih. Naslednji cilj evropskih železarn je odpraviti postanke v proizvodnji jekla, do katerih obvezno prihaja pri sedanjih načinih (jeklo ulijejo, ohladijo, ponovno grejejo, preden ga začno oblikovati v pločevino, profile itd. Po novem naj bi proizvodnja tekla od ulivanja do profila brez zastoja).

Pri revitalizaciji železarstva so seveda veliko pomagale tudi države s finančnimi injekcijami, zlasti v kriznih letih med 1982 in 1986, ko so v Evropi zapirali mnoge jeklarske obrate.

V ta, lahko rečemo levji brlog, se hočejo podati slovenske (pa tudi, kot smo zapisali jugoslovanske) železarne. Kako? McKinsey predlaga, da na podoben način, kakor se je obnovila evropska jeklarska industrija: skratka, z močnim zniževanjem proizvodnih stroškov, optimalizacijo proizvodnje, opuščanjem zastarelih obratov in precejšnjo posodobitvijo proizvodnje, ki bi lahko konkurirala na evropskem (svetovnem) trgu. To pomeni, da bo precej delavcev v železarnah odveč, potrebna pa bodo tudi precejšnja finančna sredstva za naložbe: za vse posodobitve, ki jih predlaga McKinsey

Slovenske železarne: kako zagotoviti donosnost in zagotoviti konkurenčno sposobnost

EVROPSKA POT V »EVROPO 92«

računajo kar 330 milijonov DEM v treh do petih letih, od tega pa samo za Jesenice 150 milijonov. McKinsey tudi pravi: predlagani program je moč izpeljati v največ petih letih za omenjeno vsoto, (predlagana je tudi reorganizacija, kapitalna povezava v firmi holding, odstopanja pa bi podražila vstop slovenskega jeklarstva v Evropo za kakih 70 milijonov DEM).

Slovenske železarne sprejemajo omenjeno študijo brez omembe vrednih zadržkov, razen železarne Ravne, ki nasprotuje holdinški firmi. Vendar bodo tudi za to sporno vprašanje našli rešitev. Tudi sredstva, kot kaže, ne bodo prav velik problem. Železarne že leta dolgo vlagajo po približno 100 milijonov DEM na leto v posodobitve, res pa je, da so imele zadnji dve, tri leta izrazito finančno sušo (beri: izgube, tako kot vse jugoslovanske železarne). Največji problem bo jeseniška naložba. V novo valjarno nerjaveče pločevine in nekatere druge naložbe bo treba v kratkem času vložiti skoraj vseh 150 milijonov DEM. Naložbe v modernizacijo drugih dveh železarn pa bodo terjale večkrat po manjše vsote.

Ostaja torej za zdaj najbolj zanimivo

sporno in najbolj boleče vprašanje: koliko delavcev je odveč, kateri in kam z njimi? McKinsey pravi, da je v metalurgiji zaposlenih približno dvakrat preveč delavcev, število naj bi v naslednjih petih letih zmanjšali od sedanjih 10.600 na 5500.

Ko smo se v železarnah pogovarjali o tem vročem krompirju, smo dobili vtis, da vodilni vedo, kako ga potegniti iz žerjavice, ne da bi preveč opeklo dlani.

Dušan Burnik, član KPO sozda Slovenske železarne, nam je o tem problemu povedal naslednje: »Pred vrati je zakon, ki bo omogočil dokup delovne dobe. V naših železarnah dela precej delovnih invalidov, ki bi jih bilo mogoče upokojiti. Računamo tudi na organiziranje dodatne, tudi zasebne proizvodnje za potrebe železarn. Treba bo videti, ali bi delavcem lahko dajali vsaj približno tako bogate odpravnine, kakor so v navadi v Evropski skupnosti, kjer tudi sicer države zelo pomagajo odpuščenim delavcem s prekvalifikacijami in pomočjo pri zasebnem delu. McKinsey pa nas je glede organiziranja zasebnih delavnic opozoril: spodbudite ljudi za to, toda ne postavljajte

preveč dobrih pogojev, da vam v drobno gospodarstvo ne bodo ušli nujno potrebni strokovnjaki. Sicer pa v železarnah v zadnjem času postopno zmanjšujemo število zaposlenih. Lani je predvsem po naravnem odlivu odšlo okoli 600 delavcev.«

Na Jesenicah, kjer je predvidena največja modernizacija od vseh slovenskih železarn, računajo, da bodo v prihodnjem letu izpolnili tretjino »zahtev« McKinseya glede povečanja produktivnosti, oziroma zniževanja stroškov. Računajo, da bi število zaposlenih, ki se je v zadnjih dveh letih že zmanjšalo s 6300 na 5500, znižali za kakih 15 odstotkov. Je pa res, da toliko jekla, kot ga na Jesenicah naredi 5500 delavcev, podobna železarna v zahodni Evropi zmore s samo 2500 zaposlenimi.

Toda: na Jesenicah so v nečem vendarle posebnost, zaradi katere direktor železarne Franc Bregant meni, da števila zaposlenih le ne bo treba znižati za več kot za 15 do 20 odstotkov. V sestavi železarne so namreč številne vzdrževalne dejavnosti in storitveni tozdi, ki pa delajo tudi za druge porabnike teh storitev. Takšni tozdi naj bi se osamosvojili, postali samostojna podjetja.

»Metoda, ki so jo uporabili v papirnici Vevče za zmanjšanje števila zaposlenih, pri nas ne pride v poštev,« trdi Franc Bregant. »Pri nas bomo 'počkali' na naravni odliv (upokojitve, osipi), ponudili pa bomo tudi programe za drobno gospodarstvo. Ustanovljamo podjetniški inkubator, v katerega vlagamo za zdaj milijardo sredstev in nekatere prostore, opuščene programe, pomoč v birokratski vojni pri ustanavljanju zasebnih delavnic, strokovno obdelavo projekta nastanka takega malega podjetja. V zanimive projekte bomo tudi sovlagali. Vse to bo namenjeno predvsem našim delavcem, ki bi se želeli osamosvojiti, pa tudi drugi bodo lahko sodelovali. Res pa je, da nam bo s to potezo vsaj v prvem trenutku padla raven kvalifikacijske sestave zaposlenih. Zato bomo šli dosledno v dopolnilno izobraževanje, in kdor se ga ne bo hotel udeleževati, bo postal najresnejši kandidat za izgubo dela v Železarni.«

Na Ravnah – v Železarni Štore pa tokrat nismo bili, samo zaradi pomanjkanja časa in s tem povezanih težav pri vzpostavljanju stika – smo se pogovarjali z direktorjem Jožetom Žuncem in predsednikom konference OOS Železarne Brankom Kakerjem.

Sindikati v Železarni Ravne je, kot kaže, precej bojeviti, saj je takoj po predstavitvi McKinseyevega projekta terjal, da odpuščenje delavcev ne pride v poštev.

»Sindikati nismo za take hitre ocene, koliko ljudi je odveč, pač pa za organizirano reorganizacijo, v kateri se poskrbi za vse delavce. Od vodstva smo zahtevali, naj ne zaposluje novih delavcev, da bi že naravni osip zmanjšal število zaposlenih. Skušamo omogočiti pripravnikom, da opravijo ta staž in se zaposlijo. Terjamo tudi, da je treba zdajšnje delavce produktivno zaposliti, zgodi se, da v kakem tozdu delavcev primanjkuje, drugje pa jih je preveč. Razmišljamo pa tudi, da bi uvedli 36-urni delavnik v obratih, kjer so težki pogoji dela, v jeklarni, livarni, delu kovačnice in delu valjarne.«

Jože Žunec nam je povedal, da skušajo poiskati tuje sovlagatelje za konkurenčne programe in proizvodni program dopolniti, tako da od 3000 delavcev, kolikor jih je zdaj na Ravnah pri metalurški proizvodnji (slaba polovica vseh zaposlenih) kaj več od naravnega osipa števila zaposlenih ne bi zmanjšali. Skratka, McKinseyevo zahtevo po manj zaposlenih – odvisno pa bo seveda od posamičnega programa, saj je ocena te svetovalne organizacije »globalna« – doseči predvsem tako, da bodo povečali število programov in tam zaposlili zdaj premalo zaposlene delavce.

Slovenske železarne so si torej izbrale evropski način za vstop v »Evropo 92«. Bo tak način v naših razmerah uspešen in ali mu bodo sledila tudi druga podjetja?

Boris Rugelj

Azem Vllasi doslej »priznal« le, da je Albanec

KDO JE OBDOLŽENEC IN KDO TOŽILEC

Zaradi srbske politike do Kosova živi Jugoslavija na robu državljanske vojne. Poldrug mesec pred partijskim kongresom, na katerem naj bi »opravili« s severozahodnimi reformatorji, ki jih posebejja Milan Kučan, in pet mesecev pred iztekom slovenskega mandata in nastopom srbskega v zveznem predsedstvu, so ponovno vzplamtele stare polemike in obtožbe. Sodni proces v Titovi Mitrovici, obnova Šolevičeve mitingaške filozofije, podpiranje »disidentov« v drugih okoljih — vse to bi lahko označili s frazo: ni predaha, dokler traja »obnova Miloševićeve strategije«. Novi napadi na predsednika zvezne vlade, obnovitev proračunskih obračunov, ki smo jim bili priča že lansko leto, ponovno oživljanje teze o moralni nesprijemljivosti visoke inflacije, »severnjaško ropanje« bogatega juga — vse to nam potrjuje, da se Jugoslavija vrača tja, kjer je nekoč že bila — na Balkan, sod smodnika, v ječo narodov pod ključem največjega, »državnotvornega«.

Vse to, kar se dogaja, je le odraz realnih razmer v Srbiji. Te razmere pa krojijo popoln poraz srbske politike na Kosovu, poraz velikega poteznega razpisa posojila za obnovo in prenovo Srbije, demokratični procesi na Vzhodu in Zahodu, ki jim je Srbija izrazito nena-klonjena, dvigovanje glav in glasov srbske opozicije in dela srbskih intelektualcev, ki so Miloševića sicer na začetku podprli, in predvsem vse slabše gospodarsko in socialno stanje v republiki. Razpoke v političnem tkivu enotne Srbije so torej prisilile Miloševića, da je pričel poostreni nadzor nad družbenim življenjem v svoji republiki, istočasno pa z novimi ostrimi napadi, podtikanjem, obtoževanjem, lažmi in očitki postavlja ultimatum »ostali Jugoslaviji«, predvsem slovenski »deželci«. Predčasne volitve v Srbiji, ki naj bi Miloševića ustoličile z »voljo naroda«, so bile morda videti nesmiselne in nepotrebne, v resnici pa so bile le morda poteza vladajoče garniture. Ustoličene je pač težko vreči s prestola. Vsi odgovori na vprašanja, kdo razbija Jugoslavijo, so vključeni v volilno parolo, da se »Srbija ni nikoli borila za svojo svobodo, temveč jo je vedno prisilila na naša druga«. V prevodu bi to pomenilo, da se je Srbija končno osvobodila, po logiki »osvobodilnega intervencionizma«, pa namerava »osvoboditi« tudi preostalo Jugoslavijo. Sporočilo je jasno.

V času, ko se trudimo, da bi se Jugoslavija priključila Evropi in svetu, ko nam je tako zelo potrebna finančna podpora, je tudi politični proces v Mitrovici zadal hud udarec interesu države. Zato je težko razumeti, zakaj je predsedstvo SFRJ podlegalo vplivu dela Jugoslavije, ki želi pravilnost svoje politike dokazati na škodo vseh ostalih.

Če bi se Slobodan Milošević že na samem začetku svojega mandata, kot prvi človek srbske partije, obrnil tudi na Albance — komuniste, enako kot se je na Srbe in Črnogorce, ter si poskušali pridobiti njihovo naklonjenost, bi bile stvari morda drugačne. Vendar te prilichnosti ni izkoristil. Brez Albanec pa ni mogoče rešiti takšnih problemov.

Albanci nikoli niso bili bolj oddaljeni od Jugoslavije in Srbije, kot so zdaj. To je le ena in najhujša od mnogih negativnih posledic represivnega urejanja stanja na Kosovu. Sojenje Vllasiju poteka v imenu politike, ki hoče na vsak način pokazati svojo prevlado, ne da bi vprašala za ceno. To je politika, ki ne pristaja na enakopraven dialog, temveč preganja drugače misleče. To je politika, ki se ne boji neredov in spopadov, tem-

več prav na tem gradi svoje nadaljnje načrte. Ta politika se ne bi mogla — četudi bi to hotela — več zaustaviti, ker bi to pomenilo, da priznava svoje napake.

Sodni proces v Titovi Mitrovici ni politični proces le zato, ker se sodi nekemu (nekdanjemu) politiku, temveč tudi zato, ker mora za večletno slabo politiko v državi nekdo plačati ceno. Vllasijev problem je v tem, ker je Albanec. Ni torej posebej napadne politike na Kosovu niti »protirevolucije«, ki ne bo prenehala niti z abolicijo niti z obsodbo. Kriv je, ker je Albanec.

va za vprašanje človekovih pravic, zavzela dokončno odklonilno stališče do Jugoslavije. Prav tako bi se lahko tudi islamski svet začel zanimati za usodo kosovskih Albanec, ki so v večini muslimani.

Zaradi sojenja v Titovi Mitrovici in kršenja človekovih pravic na Kosovu se nad Jugoslavijo zgraža ves demokratični svet. Toda vsemu svetovnemu zgražanju navkljub nova srbska politika dosledno izvaja svoje namere. To pa pomeni: političnim nasprotnikom odreti kožo, razdeliti in dokončno razbiti Jugoslavijo, porušiti vse, kar daje tudi najmanjše možnosti za uspeh reform, diskreditirati lastno državo pred svojimi državljani in pred vsem svetom... vse le zaradi sebičnih lastnih interesov. Ali povojna evropska zgodovina sploh pozna kaj tako absurdnega?

Z ignoriranjem vseh mednarodno sprejetih dokumentov o človekovih pravicah se današnja Srbija, ki nase prevzema odgovornost za izhod kosovske drame, prikazuje kot ena zadnjih, v resnici pa novonastalih ortodoksnih trdnjav na zemljevidu Evrope. Vse zgodbe o reformah, demokraciji, naro-

Ni vsak nasprotnik srbskega nacionalizma in srbskega ekstremizma hkrati tudi sovražnik in rušitelj Jugoslavije. Še najmanj velja to za Vllasija. Njegov greh je samo v tem, ker je nasprotoval Miloševiću in ker je menil, da se kosovski problem ne more rešiti brez Albanec. In ker je javno »priznal«, da je Albanec.

Kaznivo dejanje »protirevolucije« v zahodnem svetu sploh ne obstaja. Zato je izjava Azema Vllasija, da je obtožen zato, ker je Albanec, izzvala izredno pozornost v zahodnem svetu. Srbsko vodstvo s Slobodanom Miloševićem, ki je pričakovalo, da bo izključitev Vllasija zastrašujoče vplivala na agresivne albanske separatiste in nacionaliste, je samo sebe pripeljalo v škripce. Če bo Vllasi obsojen — možna je celo smrtna kazen — ni izključena možnost upora Albanec na Kosovu.

V tem primeru bi lahko zahodna javnost, ki je izredno občutli-

du in pravicah so tako le prazna retorika novih voditeljev, ki so se odločili, da proces proti Vllasiju bo, ne glede na to, kaj si o tem mislijo Srbi, Jugoslavija in svet.

Po znanem boljševiskem vzorcu pa sedaj prihaja tudi do drugega dela te farse, ko obtoženec ne molči in se ne brani, temveč obtožuje! Tako smo pričre obnovljenemu titovskemu obrazcu v stilu »ne priznam tega sodišča«. To pa že daje slutiti na zgodovinski poraz tistih sil, ki so napisale obtožnico in s svojim propagandnim strojem že pripravljajo vešala. Pri nas je že tako vse obrnjeno na glavo, zato se tudi ta proces očitno ne bo »zgodil« po obrazcu: »političen vik in krik« — montirana obtožnica — pokorno molčanje — priznavanje obtoženega...

»Obtožujem« zveni v današnji Evropi in svetu — na našo srečo — z veliko večjo odmevnostjo kot v času Emila Zolaja.

Vinko Blatnik

Ali so komunisti zapustili delavce

Razen že razvpite rumene zvezde, je vprašanje »delavskosti« zveze komunistov Slovenije najbolj sporno vprašanje ob novem programu komunistov. Tako kot že Markovičev »novi socializem« je ta program zbudil sumničnja, ki se na načelni ravni izražajo kot zahteve, da je treba »jasno opredeliti delavsko-razredno bistvo«, doreči »družbeno lastnino in njen prednostni položaj«, »povedati, da bomo razvijali samoupravljanje« itd. itd., na praktični ravni pa kot vprašanja: kako je mogoče dopustiti, da družbeno, torej »delavsko« podjetje, odpušča delavce? Kaj bo z oblastjo delavskega razreda, če bodo poslovodniki (menežerji) imeli jasne in dokončne pristojnosti za odločanje? Ali je ob dopuščanju zasebnega podjetništva in zasebne lastnine proizvodnih sredstev še mogoče govoriti o delavski, samoupravni, socialistični državi?

Večina ljudi, tudi večina delavcev najbrž ob tem pragmatično vzdihne, da ni najbolj bistveno, kako se nek sistem imenuje, bistvena razlika pa je med tem, ali si zaposlen in kolikor toliko dobro plačan, ali pa si nezaposlen ali bedno plačan za trdo delo. Žal so vsi obstoječi socializmi, vključno z našim, bolj pri drugi kot pri prvi možnosti. Vprašanje pa seveda je, ali je sistem, ki sam sebe imenuje socialističen, s tem tudi že res tak? Ali pogosta uporaba prilastka delavski — ob tem, ko sociološke raziskave kažejo, da imajo le-ti dejansko najmanjšo družbeno moč in najmanjši vpliv na odločitve — kaj bistveno določa družbo? In čisto praktično: komu bolj pokloniti vero, ali ideologiji, ki pravi, da »delavec odloča o celoti družbene reprodukcije« ali praksi, ki večinoma govori povsem nekaj drugega?

Treba se je najbrž vprašati tudi tole: ali ni rešitev vprašanja, kaj je boljše ali višje, kolektivno, iz katerega izhaja socialistični sistem (po znani formuli: družba daje, družba zagotavlja, družba skrbi...) ali individualno, ki je temelj kapitalizma (zasebna lastnina kot »sveti« temeljni kamen sistema) v bistvu povsem pragmatična, namreč v ugotovitvi, da družba še najbolj deluje, če je doseženo neko ustrezno razmerje med obema. Namreč, današnji prosvetljeni kapitalizem je daleč od nekdanjega divjega individualizma, je že precej socializiran. Sistemi socialnega zavarovanja, vloga sindikata kot pogajalskega partnerja in socialna država so v te sisteme vnesli številne elemente, ki bi jim mirne duše lahko rekli socialistični. Po drugi strani so vsi socializmi začeli od nasprotnega izhodišča: da je vse družbeno. Ali so izkrivljenosti in zaostajanje, ki so značilni za te družbe, posledica dejstva, da za kaj takega ni bilo ustrezne materialne podlage, ali je napaka v samem izhodišču, je stvar teoretičnih razlag, ki verjetno še ne morejo biti dokončne; res pa je, da več »družbenega« ni prineslo ne večjega bogastva ne večje blaginje. Zdaj torej gre za to, da se moramo optimalnemu razmerju med individualnim in skupnim približati z druge strani. Z drugimi besedami, nekatere stvari »desocializirati«, ali kot je rečeno v programu ZKS »posameznikova odgovornost zase in za svojo blaginjo se mora povečati«. In še bolj praktično, ne bo več družba skrbel za vse, niti plačevala vsega, vsakdo bo moral računati na to, da se mora znajti sam in tudi iz svojega žepa več plačati za to, da mu bo dobro.

Naj to ponazorim s primerom, ki mnoge najbolj moti: zaposlitev. Zelo visoka varnost delovnega mesta — po našem konceptu tudi dejstvo, da npr. neka tovarna izdeluje izdelke, ki jih nihče noče kupovati, ni razlog, da bi delavec lahko izgubil delo — je po mnenju nekaterih edina realna socialistična pridobitev, po mnenju drugih pa eden bistvenih vzrokov za togost in za polom našega gospodarstva. Kakor koli, z novo zakonodajo je odpravljena in bojazen o nezaposlenosti postaja stvarnost za mnoge delavce. Treba je takoj povedati, da ravnanje v stilu »ob desetih dopoldne se delavca pokliče v kadrovske službe, izroči se mu delavska knjižica in pove se mu, kje je zavod za zaposlovanje« (sliši se, da so ponekod vpeljali tako prakso) ni zakonito! Nasprotno, zakonsko varstvo delavcev je tudi glede možnosti odpuščanja še dokaj visoko, skrb za delavce, ki jim preti izguba dela, pa bistvena obveznost sindikata. Bistvo pa le ostane: za mnoge delavce ne bo več samoupravno biti vedno zaposlen, mnogi bodo prisiljeni po večkrat iskati zaposlitev in obdobja nezaposlenosti bodo najbrž za marsikoga sestavni del delovnega življenja. In kaj ob tem pomeni skrb in odgovornost zase? Predvsem zavest, da je v tvojih rokah možnost, da storiš kaj za to, da boš »iskana« delovna sila. Prednost pa bodo skoraj gotovo imeli tisti, ki več znajo, ali ki so se vsaj pripravljali več naučiti. Ob naši sedanji inflaciji se sliši smešno, vendar bo najbrž čez čas moralo spet dobiti veljavo staro reklo, da je treba varčevati »bele novce za črne dneve«. In tudi premoženje, ki pomaga preživeti, bo moralo izgubiti negativni prizvok.

To so realnosti, ki jih upošteva tudi novi partijski program. Ali smo s tem izdali delavce? Menim, da nismo. Mislim, da bodo stvari šle v tej smeri postopno; ob večjih tveganjih glede nezaposlenosti mora vsaj sočasno začeti veljati tudi pošteno plačilo za dobro delo. Ob opuščanju prakse, da je za vsako ceno treba ohraniti vsako delovno mesto, ki je zahtevala stalna prelivanja in socializacije izgub, se mora hkrati uveljavljati skrb za nova delovna mesta, skrb, ki se mora izraziti v davčni politiki, v razvojnih skladih, v nastajanju svetovalnih služb, v ustreznih bančni podpori vlaganjem v dejavnosti, ki omogočajo nove zaposlitve. Posameznik bo več tvegati, imel pa bo tudi večjo svobodo izbire... Neka stranka bo »delavska«, če bo politično podprla optimalno razmerje med tveganjem in izbiro.

Marija Cigale

Kulturno življenje delavcev iz drugih republik

USPEHI SO PIČLI, ČEPRAV NI MOGOČE REČI, DA NI BILO NIČ NAREJENEGA

Decembra bo deset let od posvetovanja o kulturnem življenju delavcev iz drugih republik in pokrajin, ki je bilo v Titovem Velelnju. Pripravile so ga članice Zveze kulturno prosvetnih organizacij Jugoslavije in Zveze sindikatov Jugoslavije. Tedaj so se dogovorili, da bodo omenjene organizacije že čez leto preverile, kaj je bilo narejenega na tem področju na podlagi sprejetih stališč in priporočil.

Žal pa vse do danes ni prišlo do ugotavljanja doseženega, vsaj ne na taki ravni, pa tudi sami rezultati so bili pičli, čeprav seveda ni mogoče reči, da ni bilo nič narejenega. Skrb za kulturno življenje delavcev iz drugih republik se je vsaj deloma pokazala tudi v praktičnih dosežkih predvsem v Sloveniji, medtem ko ni podatkov, da bi stališča velenjskega posveta kakor koli vplivala na kulturno življenje teh delavcev v drugih jugoslovanskih republikah in pokrajinah. Čeprav je treba vzroke za to iskati tudi v sorazmerno majhnem številu delavcev iz drugih jugoslovanskih republik in pokrajin, ki delajo v drugih jugoslovanskih okoljih, je vendarle res, da temu vprašanju vsa ta leta niso namenili omembe vredne pozornosti.

Skratka: tako ali drugače smo vsi zatajili, saj ni mogoče kriviti, na primer, za sorazmerno slabo razvito kulturno življenje Neslovencev v Sloveniji samo slovenske organizacije, ampak je del odgovornosti tudi na republiških in občinskih kulturnih in sindikalnih organizacijah v drugih delih države, kjer se očito kaj prida ne zmenijo za svoje ljudi, ki živijo in delajo zunaj matične republike ali pokrajine.

Večina so jih, pa naj se sliši še tako grobo, bolj ali manj odpisali, čeprav se v zadnjem času, ko so se nasploh zaostrile družbeno-politične razmere, v nekaterih okoljih zelo vehementno lotevajo tega vprašanja in terjajo ustrezne rešitve. Žal pa ugotovitve in zahteve ne temeljijo vedno na dejstvih, ampak so bolj rezultat trenutne politike in posameznih okoljih in jim tudi zato prav pride, da napadajo Slovenijo, kjer pa smo zlasti v materialnem smislu v najširšem pomenu besede za delavce iz drugih jugoslovanskih okoljih vendarle veliko storili, kar se da dokazati. Prav bi bilo, da bi ustanove v Sloveniji z znanstvenimi metodami ugotovile položaj Neslovencev v naši republiki, saj o tem vsi govorimo bolj ali manj na pamet.

Na omenjenem velenjskem posvetu smo se dogovorili za spletni nalag in obveznosti, ki bi jih v grobem lahko razdelili na omočanje ljubiteljske kulturne ustvarjalnosti delavcem iz drugih republik in novem bivalnem in delovnem okolju, ustanavljanje njihovih kulturnih skupin in vključevanje v obstoječe skupine in društva, naloge kulturno prosvetnih skupnosti in sindikata in na naloge različnih kulturnih ustanov, od knjižnic do muzejev.

Morebiti so se največ naredile knjižnice, ki imajo zlasti v središčih z velikim številom Neslovencev, precej knjig v neslovenskih jezikih, po katerih je ponekod tudi precejšnje povpraševanje.

Marsikaj so naredile tudi ljubiteljske kulturne organizacije, ki jim je tu in tam pomagal tudi sindikat.

Predvsem pa je treba reči, da so v Sloveniji nastale različne vsebinske in organizacijske oblike kulturnega delovanja Neslovencev predvsem na njihovo pobudo, ki je zaželeni in dobrodošla.

Tako trenutno delujejo na Slovenskem štiri kulturna društva, ki združujejo občane, ki so se priselili iz drugih delov države in tudi nekaj Slovencev.

Takšno društvo je nastalo pred leti v Ravnah na Koroškem, ki mu je sledila ustanovitev društva v Kopru, ki šteje kar precej članov. Najnovejšega datuma pa je ustanovitev kulturnega društva Sava, ki povezuje pretežno občane srbske narodnosti, in albanskega društva.

Neslovenski pa se v marsikateri občini tudi povezujejo v obstoječe skupine in društva. Žal pa nimamo točnih podatkov o tem, koliko je teh ljudi. Zveza kulturnih organizacij Slovenije je že pred leti skupaj z RS ZSS začela sistematično skrbeti za literarno ustvarjalnost Neslovencev, ki živijo in delajo v Sloveniji. Tako vsa ta leta pripravlja z njimi literarna srečanja, izdaja pa tudi publikacije, v katerih so objavljena izbrana besedila teh avtorjev.

K sodelovanju vabi tudi znane literate iz drugih republik, pri čemer pa ima težave, saj se večinoma neradi odzivajo povabilom.

Čeprav v stališčih omenjenega posvetovanja ni govora o skrbi za negovanje materinega jezika in razvijanje šolstva za potrebe Neslovencev, so na nekaterih šolah skušali samoiniciativno poskrbeti za dodatno učenje materinega jezika. Tako so se tega lotili tudi na osnovni šoli Toneta Čufarja na Jesenicah, v občini torej, kjer živi zelo veliko delavcev iz drugih republik.

V 6. razredu fakultativno poučujejo tudi srbohrvaščino, vendar je med otroki Neslovencev malo zanimanja, kot je nasploh malo zanimanja za ohranitev narodnostne in kulturne samobitnosti.

Sicer pa je na tej šoli med 1200 učenci polovica otrok staršev, ki niso Slovenci. Na šoli deluje kulturno društvo, v katerem je 350 članov, med njimi polovica neslovenskih otrok, kar vendarle kaže na zanimanje za kulturno življenje, pri čemer pa ni enakovredno zastopan interes za ohranjanje in razvijanje lastne kulturne identitete.

V srbohrvaškem jeziku redno poučujejo v Ljubljani, na osnovni šoli Prežihovega Voranca.

Lahko bi rekli, da je temeljno vprašanje, vsaj za Slovenijo in ljubiteljsko kulturno ustvarjalnost pri Neslovenih, to, da ne kažejo posebnega interesa in nagnjenja za kulturno dejavnost in hkrati tudi ni zaznati posebne težnje po ohranjanju svoje nacionalne in kulturne identitete, kar vse seveda onemogoča širjenje kulturne ustvarjalnosti med temi občani.

Seveda pa bi bili rezultati gotovo boljši, če bi za spodbujanje dejavnosti več naredile tudi ljubiteljske kulturne organizacije in če bi pri tem zlasti v političnem smislu bil bolj dejaven tudi sindikat.

Pri vsem tem pa ne kaže zanemariti dejstva, da tudi v Sloveniji nismo našli načinov stalnega komuniciranja z delavci iz drugih republik in vživljanja v njihove razmere. Boljše medsebojno poznavanje in sodelovanje bi v marsikateri občini vplivalo na večji razmah kulturne ustvarjalnosti, ki je vendarle veliko bolj pomembna od občasnih, včasih tudi predvsem komercialnih gostovanj različnih, večkrat tudi dvomljivih ansamblov.

Menim, da so domovi, v katerih stanujejo delavci od drugod, prostor in priložnost za navezavo bolj osebnih in človeških stikov, ponujajo pa tudi možnost kulturnega udejstvovanja, ki pa bi bilo veliko lažje, če bi zlasti tam, kjer je pod isto streho veliko teh ljudi, z njimi delali strokovno usposobljeni kulturni animatorji, predvsem iz njihovih vrst, ki bi morali biti hkrati nekakšni socialni delavci.

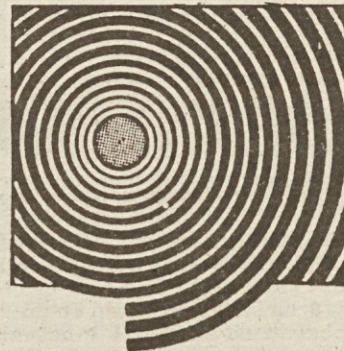
Pred nami je še veliko nalog, ki pa jih bo mogoče opraviti le s skupnim sodelovanjem, po eni strani med slovenskimi kulturnimi in sindikalnimi organizacijami, po drugi pa med Slovenijo in drugimi republikami. Hkrati pa bo treba zlasti v podjetjih, ki zaposlujejo največ Neslovencev, in na šolah, kjer je največ otrok neslovenskih staršev, pripraviti primerne kulturne programe in za delo v teh okoljih pridobiti strokovno usposobljene kulturne animatorje, ki bodo imeli znanje in poslušali za delo z delavci neslovenske narodnosti.

Zveza kulturnih organizacij Slovenije je v Dogovoru o skupnih izhodiščih za organiziranje in delovanje ljubiteljskih kulturnih organizacij, ki ga zdaj sprejema, zapisala, da je skrb za kulturno življenje občanov neslovenske narodnosti, ki živijo v Sloveniji, sestavni del prizadevanj za bogatejšo kulturno življenje vseh ljudi na Slovenskem, s tem da morajo za njihovo kulturno življenje prevzeti odgovornost tudi republike ali pokrajini, od koder prihajajo.

Povzamemo lahko, da bodo uspehi večji, če bo več zanimanja za kulturo predvsem med Neslovenski samimi, če bomo več naredili v ljubiteljskih kulturnih in sindikalnih organizacijah, v podjetjih, na šolah in pa, če bodo bolj pomagala tudi okolja v drugih republikah, odkoder so ti delavci doma.

Tone Štefaneč

Prispevek na jugoslovanskem posvetu »Kultura, sodobnost, sindikat«

ODMEVI

Tržna prevetritev pokojnin

Kot predsednik IO OOS Tehničnega biroja Jesenice se obračam na vas s prošnjo, da mi avtorica članka Tržna prevetritev pokojnin, ki je bil objavljen v Delavski enotnosti 17. 11. 1989, Marija Frančeskin, odgovori na tole vprašanje:

V naši DO smo ugotovili ekonomske in tehnološke presežke; po novem zakonu o temeljnih pravicah iz delovnega razmerja (čl. 21) si ne znamo razložiti položaja več delavcev: na primer: delovna doba 32 let, starost 53 let. Delavec se namerava upokojiti predčasno, torej, ko bo dopolnil 35 let delovne dobe in bo star 56 let, s čimer bo izpolnil oba predpisana pogoja. Ali v tem primeru DO lahko dokupi leta, ki manjkajo delavcu do predčasne upokojitve, kajti zvezni zakon v 21. čl. ne precizira, do kakšne upokojitve (starostna, polna del. doba, predčasna).

Hvala za odgovor in lep pozdrav.

Klemen Župančič
Tehnični biro Jesenice
Kidričeva 41
64270 Jesenice

Odgovor na vprašanje bralca o dokupu delovne dobe

Slovensko gospodarstvo ali natančneje naši direktorji in strokovne službe delovnih organizacij so bili dolga leta gluhi, kadar so skupnosti za zaposlovanje, sindikati in nekatere strokovne ustanove opozarjali na kvarne posledice zaposlovanja vsevprek. Tisti, ki smo v preteklih letih spremljali gibanje zaposlovanja, se spominjamo nešteti opozoril o izredno slabih kvalifikacijskih sestavi zaposlenih v Sloveniji, ki je, če verjamete ali ne, najslabša v Jugoslaviji. Slovensko gospodarstvo je velikopotezno zaposlovalo in ker v Sloveniji ni bilo dovolj iskalcev za poslitve, privabljal vsako leto na tisoče in tisoče iz drugih republik. Spominjam se primerov, ko so občinske skupnosti za zaposlovanje rotile posamezne tovarne, naj le malo potrpijo, da jim bodo priskrbeli manjkajoče delavce s prazazporeditvijo delavcev iz drugih tovarn v sosesčini. Ne, ni se dalo čakati, tovarne so najele avtobuse in se odpeljale v Veliko Kladuško, tam nabrle nekaj sto mladih in jih pripeljale na delo. Seveda pa jim je bilo takoj za tem treba kupiti stanovanja... Leta, ko naši vodilni v delovnih organizacijah niso bili pripravljivi slišati opozoril skupnosti za zaposlovanje, niso se dalec za nami.

Danes se stvari obračajo na glavo. Praktično v vsakem podjetju sestavljajo več sto imen dolge spiske odve-

nih delavcev – tako imenovanih presežkov, za katere enostavno ni več dela. Gospodarska kriza zahteva, da podjetja opuščajo nizkoproduktivno proizvodnjo. To pa je tista, ki zahteva predvsem nekvalificirano delovno silo.

Kaj zdaj narediti z delavci, za katere ni več dela? Sindikati smo v preteklih dveh letih poskrbeli, da so se v naši republiki ustanovili ali obogatili skladi denarja, za katerega lahko konkurirajo podjetja, ki žele preusposobiti in prezaposliti svoje odvečne delavce na produktivno novo delo. Seveda pa to pomeni, da morajo vodilni v podjetjih priskrbeti nove, proizvodne tržno perspektivne programe, organizirati preusposabljanje itd. Veliko več dela je tem kot z veliko »elegantnejšo« rešitvijo, da izsilimo nepotrebni stečaj, ko se delavce preprosto vrže iz službe, ali pa tako, da jih prisilimo, da se upokojijo.

V zadnjem času smo tako slišali za občine, v katerih skupnosti za zaposlovanje vedo za več sto presežnih delavcev in v katerih niti eno podjetje ni zaprosilo za zbrani denar za prekvalifikacijo, vsi pa razmišljajo o tem, da bi delavce predčasno upokojevali.

Dokup delovne dobe se v tem trenutku kaže gospodarstvu v preroznati barvi. Zvezni zakon o temeljnih pravicah iz delovnega razmerja je v 21. členu določil, da lahko delavcu, ki je presežek, preneha delovno razmerje, če mu za uveljavitev pravice do starostne pokojnine manjka do pet let pokojninske dobe. Postopek dokupa delovne dobe pa je treba seveda opredeliti v pokojninskih predpisih. Trenutno je v javni razpravi šele osnutek sprememb zveznega zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Ta v 24. členu določa, da se »zavarovancu, katerega delo ni več potrebno, zaradi tehnoloških in drugih izboljšav, s katerimi se povečata storilnost in uspeh organizacije, ter delavcu, ki mu je delovno razmerje prenehalo zaradi prenehanja organizacije, uvedenega sanacijskega postopka ali stečaja, lahko dokupi dobo, ki mu manjka za pridobitev pravice do starostne pokojnine, vendar največ 5 let, pod pogoji in na način, določen z republiškim zakonom in statutom Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja.« Ker gre za osnutek zakona, je treba še počakati na končno besedilo, kasneje pa še na nova določila republiškega zakona, kar dokup delovne dobe odmika v drugo polovico leta 1990.

Za zdaj lahko torej na vprašanje Klemena Župančiča odgovorimo le tole: 21. člen veljavnega zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja določa dva pogoja za pridobitev starostne pokojnine. Ta se ne bosta spremenila. Pogoja sta ali 60 let starosti (za ženske 55) ali 40 let delovne dobe (za ženske 35). Zvezni zakon, ki ureja delovna razmerja, je za dokup predvidel do pet let pokojninske dobe. Dokupovala se bodo torej leta delovne dobe in ne starosti. Delavec, ki ga omenja Klemen Župančič, je star 53 let – torej mu manjka še 7 let starosti do 60 let, ki jih ne more dokupiti. Ima 32 let delovne dobe, torej mu manjka še 8 let pokojninske dobe. Želi se predčasno upokojiti z dokupom delovne dobe. To ne bo šlo, kajti zakon izrecno pravi, da je pokojninsko dobo mogoče dokupiti za pridobitev starostne in ne predčasne pokojnine.

Delavec, za katerega sprašuje Klemen Župančič, bo moral delati še najmanj 3 leta, da bo izpolnil pogoje za predčasno pokojnino (vsaj 35 let delovne dobe in vsaj 55 let starosti).

Na koncu še tole: 8 let delovne dobe je skoraj četrtina delovne dobe. To pa je kar krepak zalogaj. Če bi vsi za četrtino skrajšali svojo delovno dobo in pričakovali potem še pokojnino, ki naj bi bila takšna, da bi se z njo dalo živeti, tega ne bi prenesla nobena še tako bogata država. Tudi Slovenija ne bo zdržala, da se bo slovensko gospodarstvo v enem letu znebilo na tisoče delavcev z upokojitvijo. Ti bodo namreč toliko let manj prispevali v pokojninski sklad in toliko let dlje uživali pokojnino. In tega gospodarstvo ne bo preneslo. Zato bo za dokupljeno leto gotovo določena ekonomska cena, ki bo tako visoka, da bo marsikoga zabolelo. Tudi zato, da bodo vodilni v podjetjih pomislili na sklade, ki so zbrani za prekvalifikacijo in prezaposlitev presežkov.

Lučka Böhm, strokovna delavka RS
ZSS
na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja

Strokovni delavci ZKO bodo odgovorni predstojniku uprave

BITKA ZA OBČINSKO KULTURO

Ljubiteljska kulturna dejavnost že doslej ni uživala kdo ve kako uglednega mesta v primerjavi z drugo, predvsem profesionalno kulturo, čeprav tega po pomenu in nekaterih rezultatih prav gotovo ni zaslužila. Njen položaj te dni znova postaja ogrožen in negotov, saj odprava samoupravnih interesnih skupnosti, v njihovem primeru kulturne skupnosti Slovenije, in občinskih kulturnih skupnosti, lahko pomeni hud udarec ljubiteljski kulturni dejavnosti, njenemu gnotnemu položaju in kadrom.

V republiškem merilu potekajo ostre in polemične razprave o tem, kako kljub prenosu kulture in drugih družbenih dejavnosti v pristojnost republiške uprave, omogočiti kar največjo demokratičnost pri odločanju. V občinah pa se utegne zgoditi, da na področju kulture sploh ne bo o čem odločati. O težavah, ki zdaj pestijo ljubiteljsko kulturo, smo se pogovarjali s tajnikom Zveze kulturnih organizacij Slovenije Vojkom Stoparjem. Že kar na začetku nam je povedal, da takšen položaj letos ni nov, saj se v zadnjih letih skoraj vsako leto proti koncu koledarskega leta zgodi, da je za prihodnje leto vse videti brezizhodno, pa se je še zmeraj bolj ali manj zadovoljivo uredilo.

Zdi se, da je stanje za zdaj najbolj nejasno in težavno v občinah. Hudo dvorezna je namreč odločitev, da se prepusti občinskim upravam pristojnost odločanja o vsej kulturi v občini, ne le o usodi ljubiteljske kulture. Tam, kjer so imeli doslej razumevajoč odnos do kulture, je mogoče pričakovati, da bo tako tudi posledje, toda ponekod že poročajo, da bo pri varčevanju prav kultura na prvem mestu. To pa lahko pomeni tudi likvidacijo ljubiteljske kultu-

re. Tudi prenos strokovnih služb dosedanjih kulturnih skupnosti v občinsko upravo (največkrat gre le za enega delavca) pomeni, da strokovni delavci za kulturo (če jih že ne bo odpihnila nadaljnja reorganizacija), namesto svojim kulturnim društvom odgovorni predstojniku uprave. Proračunska logika pa je vedno logika števil, ne pa tehtnosti vsebine.

V ljubiteljski dejavnosti so se dogovorili o tem, kaj bi iz njihove dejavnosti morali vključiti v nacionalni program kulture. Menili so, naj bi nacionalni program na ljubiteljskem področju obsegal štiri segmente. Najprej je to program ZKOS kot osrednjega kulturno svetovalnega in izobraževalnega centra z vsemi koordinacijskimi in organizacijskimi funkcijami. Drugo področje naj bi bili tisti programi občinskih ZKO, ki po kakovosti presegajo občinske okvire in naloge, ki so povezane z uresničevanjem nacionalnega programa. Posebne pozornosti bi morale biti deležne kulturne skupine v zvrsteh, ki v Sloveniji niso profesionalno organizirane. Tretje področje bi bila pomoč kulturno manj razvitim občinam, kakor jih določa dosedanj srednjeoročni program KSS. Tu bi financirali predvsem neinstucionalne programe. Četrty del naj bi zajemal programe na medobčinski ravni, predvsem svetovalne centre in medobčinske prireditve. Če bi nacionalni kulturni program zajel vse te segmente, bi lahko zagotovili vsaj ohranjanje dosedanjega slovenskega kulturnega standarda in minimalen razvoj.

Po sprejemu ustavnega zakona o uveljavljanju ustavnih dopolnil se je naenkrat izkazalo, da se izvršnemu svetu s pripravo nacionalnih programov za posamezne družbene dejavnosti nikamor ne

mudi in da bodo nastajali v prihodnjem letu. Seveda se ljudem v ljubiteljski kulturi samo postavlja vprašanje, zakaj je bila prej potrebna tolikšna naglica in smo morali na vrat na nos odpraviti samoupravne interesne skupnosti. Sedanji sistem bi očitno lahko trajal toliko časa, da bi ustvarili novega. Če je za vsem tem spet suha proračunska logika, ki bi hotela kulturi skrediti že tako pičila sredstva, je odločitev škodljiva, maneverski prostor in morebiten prihranek pa sila pičel. V Sloveniji namenjamo za kulturo bori 0,5 odstotka družbenega proizvoda in niso redki tisti, ki dokazujejo, da bi na sedanjih stopnji lahko dali precej več.

Na zadnjem posvetu predsedni-

kov in tajnikov občinskih zvez o novi organiziranosti kulturnih dejavnosti v republikli so oblikovali nekaj stališč. Opozorili so, da je bistvena pomanjkljivost vseh gradiv o reorganizaciji kulturnih dejavnosti ta, da ne predvidevajo organizacijskih modelov za kulturne dejavnosti v občinah. Če pa bomo prepustili odločitev o načinu organizacije in financiranja kulture občinskim skupščinam, lahko marsikje pride do birokratske samovolje. Vsaj iz štirih občin že poročajo o težavah, grozijo jim celo z odpravljanjem zvez. Marsikje potekajo hude bitke z občinskimi upravami, ki bi delavce najraje zaposlile na drugih delovnih mestih. Vse to lahko pomeni le nazadovanje v kulturnem razvoju.

Menijo, da bi morala mreža zvez kulturnih organizacij ohraniti avtonomijo v odnosu do občinskih uprav. Mrežo bi morali pojmovati kot vsako kulturno ustanovo, zato bi morale imeti strokovne službe občinskih ZKO enak status kot zaposleni v knjižnici ali muzeju. Zveze kulturnih organizacij so nosilci kulturnega življenja v občinah, njihovo delovanje sega od organiziranja in posredovanja kulturnih prireditev do kulturne vzgoje in ljubiteljskega delovanja. Zato ne morejo biti prepuščene zgolj večji ali manjši naklonjenosti občinskih uprav. Skupaj s tistimi neprofesionalnimi skupinami, ki po kakovosti presegajo občinske okvire, morajo postati sestavni del nacionalnega kulturnega programa.

V ZKOS podpirajo predlog predsedstva skupščine KSS o oblikovanju samoupravnega sklada slovenske kulture, menijo pa, da ga je treba dopolniti z analognimi modeli za občinsko raven.

Igor Žitnik

Dogovor samostojnega sindikata šolstva in znanosti

V sindikalnem izobraževalnem centru v Radovljici je republiški odbor sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti pripravil posvet o spremembah o sistemskih spremembah v šolstvu ter o organiziranosti in programski usmeritvi samostojnega sindikata šolstva in znanosti. Izredno velika udeležba, predvsem predstavnikov občin in šol, je dokazovala, da je bil ta delovni dogovor še kako potreben. O uveljavljanju ustavnega zakona in predlogih za financiranje vzgoje in izobraževanja ter znanosti so se pogovarjali z Ludvikom Horvatom, Nikom Žibretom in Emilom Pintarjem, o pripravi kolektivnih pogodb pa z Branetom Miščičem. Boris Lipužič jih je seznanil s predlogi zveznega odbora, veliko časa pa so namenili tudi razpravi o programskih usmeritvah svojega sindikata.

I. Ž.

V Rogaški Slatini o gostinstvu in turizmu

Z DEŽJA POD KAP, ZA RAZVOJ PA NITI FICKA

Letošnji 37. gostinsko turistični zbor Slovenije ni imel lahke naloge. Ob obsežnem delovnem in tekmovalnem programu, ki vsako leto zahteva od sodelujočih veliko truda in dobre volje, naj bi namreč zbor poglobljeno govoril o položaju delavcev v tej gospodarski dejavnosti, njihovih stiskah in, če uporabimo oguljene in nič kaj izvrzne besede, o »izhodu iz krize«. Ta, kriza namreč, je v gostinstvu že presešla vse razumne meje. Zato mnogi obupujejo. Tudi taki, ki so se še do nedavnega nekako uspešno držali na površju. Kljub kakovosti svojih storitev, ne premajhnim in ne previsokim cenam in krepko povečanemu prometu, je vreča z dohodkom iz meseca v mesec lažja. V njej marsikje ni več niti toliko, da bi bilo dovolj za 80-odstotne povprečne slovenske plače. Za razvoj pa ni niti ficka.

Ob tem, vse prej kot rožnatem počutju, so delavci na svojem zboru v Rogaški Slatini seveda pričakovali odgovor politike, kako je z njihovimi znanimi desetimi zahtevami, ki so jih poleti naslovlili na izvršni svet, in tiste, ki pišejo zakone. Sindikat se je znova zavzel, naj odgovorni postrežejo delavcem s čistim vinom in odkrito spregovore, kaj je bilo doslej storjenega, da gostinstvo in turizem ne bi dokončno prišla na boben. S tem namenom so v Rogaški poskrbeli za posebno »okroglo mizo«, na katero so seveda povabili ljudi, ki skrbje za politiko oziroma razvoj te, še vedno zelo pomembne gospodarske dejavnosti.

Namesto razbremenitev – nova obremenitev

In pri čem so gostinski in turistični delavci tik pred koncem leta 1989 in na pragu nove sezone? Se jim končno obetajo drugačni časi in možnosti ne le za preživetje, temveč tudi gospodarski razvoj? Pojdimo lepo po vrsti in se ustavimo le ob nekaterih, za panogo najbolj bistvenih problemih.

Gostinske in turistične delavce že zelo dolgo žuli, da niso v enakopravnem položaju z izvozniki. In res nimajo od svoje prodaje in storitev, ki so namenjene tujim gostom in deviznemu plačilu toliko, kot imajo od svojega izvoza druga podjetja. Ni kaj skrivati, v tem pogledu so bili gostinci doslej prikrajšani, čeprav so s svojim »izvozom«, to je neposredno prodajo domačega blaga za konvertibilno valuto, postavili najvišje cene. In v tem je bila oziroma je njihova prednost pred drugimi, ki izvažajo, v premnogih primerih tudi pod ceno. No, kljub vsemu temu z omenjeno zahtevo gostincev, da bi jih končno postavili ob bok izvoznikom, še vedno ni nič. Vse je tako, kot je bilo. Pa ne dobesedno vse. Delavcem namreč spet nekaj obljublajo in jih tolažijo, da bo vse krivice na tem področju popravil realni tečaj dinarja. Posebnih spodbud za izvoz v prihodnje naj ne bi bilo več, kajti glavni naj bi bil odslej realni tečaj.

Pravzaprav zelo v redu, če ne bi imeli ljudje pri nas z obljubami izrazito slabe izkušnje! Kako go-

stinci in turistični delavci na svoji koži občutijo ta »realni« tečaj? Na okrogli mizi v Rogaški Slatini so s tem v zvezi poudarili, da bo sedanj sistem vrednotenja dinarja panogo dokončno spravil na kolena. Prav takrat, ko naj bi ta začela pobirati sadove svojega letošnjega dela, ko pride jesen, to je čas, ko je potrebno poravnati račune za nazaj, je tečaj dinarja, kot našlaš, najbolj nerealen. In tako ni bilo samo letos, poudarjajo gostinci. Tako je že zelo dolgo, kot da bi država načrtno želela čim bolj osiromašiti panogo in ob tem kar najbolj poskrbeti za potešitev svojih potreb.

Seveda je moč sleherni stvar komentirati na več načinov. Toda, naj bo tako ali malce drugače, glede omenjene zahteve gostinski delavci niso dosegli ničesar. Prav ničesar. So tam, kjer so bili. Znova pa so jim, kot že rečeno, obljubljali realni tečaj dinarja. Na vprašanje »kdaj« in za koliko časa, pa v Rogaški nismo slišali pravega odgovora. Letos, prihodnje leto, ob sv. Nikolaj?

Pa se niso gostinski in turistični delavci obrisali pod nosom le za svojo prvo, to je temeljno zahtevo. Podobno je tudi z drugimi. Denimo tisto, da bi znižali davek na porodajo alkoholnih pijač. Ne samo, da so našle slovenski gostinci na gluha ušesa, ampak so bili prav v pogledu te svoje zahteve ponovno kaznovani. Še huje kot doslej. S 36 odstotkov so jim povečali prometni davek na 50 odstotkov! In da bo vse skupaj še malce bolj absurdo: ne gre za

prometni davek na nabavne, temveč na prodajne cene.

Namesto razbremenitev torej nova obremenitev. Ob tem je v Rogaški nekdo slikovito pripomnil, da za malo denarja ne more biti kdo ve koliko muzike. Če pa viri sredstev usahnejo do konca, potlej orkester, kaj drugega kot – razpade.

Za provizijo en sam piškav odstotek

Po vsem tem so zdaj slovenski gostinsko-turistični delavci v še bolj nezavidljivem položaju, kot so bili pred meseci, ko so najresneje premišljevali o splošni prekinitvi dela in so izoblikovali svojih deset zahtev. Nerazumljivi ukrepi jugoslovanskih birokratov jim sproti podirajo tisto, kar so spravili skupaj z velikim trudom in s še večjim odpovedovanjem. Po novem se niti menjalniški posli ne obrestujejo več. Samo Kompas ima 275 menjalnic. Le kdo se bo trudil za en sam odstotek provizije, ko pa še kako natančno vemo, kako stoji naš dinar glede na trdne valute. So te res tako malo vredne, en sam piškav odstotek?

Tako kot v bližnji preteklosti, ko so nekateri želeli s precej puho demagogijo odvrniti delavce od nameravane prekinitve dela, so bili tudi v Rogaški (redki) posamezniki mnenja, da je treba potrpeti in gledati na nezavidljiv položaj panoge s »širšega« zornega kota. S prstom so pokazali na druge dejavnosti, v katerih imajo delavci prav tako velike težave. Seveda temu nihče ne oporeka. Pa vendarle: čemu morajo imeti prav gostinski in turistični delavci, ki ne končajo vsak dan svojega dela ob dveh ali treh popoldan, in morajo najbolj visoko zavihati roka-ve prav takrat, ko drugi praznujejo, najnižje plače? Je sploh moč primerjati redno delo s tistim ob vsakem času, ob sobotah, nedeljah, praznikih, ob petkih in svetkih? Ni mogoče, kajti take in podobne primerjave so, lepo pove-

dano, povsem nesprejemljive in zato nesmiselne.

Omenjene okrogle mize v Rogaški Slatini se je udeležil tudi Miha Ravnik, predsednik republiškega sveta ZSS. Poudaril je, da so republiški sindikalni organi podprli zahteve gostinskih in turističnih delavcev, seveda z namenom, da bi nekatera vprašanja oziroma žgoče probleme ljudi, ki delajo v tej panogi, spravili z dnevnega reda. S kolektivnimi pogodbami pa bodo zahteve sindikatov še bolj jasne, zato priloznosti za sprenevanje ne bo več, je dodal predsednik Ravnik. Nosilec kolektivnih pogodb bo sindikat dejavnosti, s čimer bo njegova odgovornost neprimerno bolj nedvoumna. Da bodo sindikati kos svoji nalogi, pa bodo, po besedah Miha Ravnika, potrebovali več znanja in več strokovnosti.

Pravzaprav ni treba kdo ve koliko razmišljati, da bi postavili problemskemu pogovoru v Rogaški Slatini še, kot pravimo, piko na i. Bistvenih ugotovitev namreč ni veliko. Prva je, da se danes gostinsko-turističnim delavcem Slovenije ne piše nič bolje kot včeraj. Pravzaprav, če smo natančni, glede na povečane davke še slabše. Nesmiselno in kratkovidno bi bilo v nedogled kriviti za vse bolj boren položaj in vse manjše možnosti za razvoj delavce same. Marsikje namreč dokazano več in bolje delajo, ob tem pa se morajo pehati za golo preživetje. In še tretja ugotovitev: očitno v tej družbi nekaterim odgovornim preprosto ni do tega, da bi gostinstvo in turizem, to je gospodarska dejavnost, ki bi nam lahko in morala nositi velik dohodek, prišla na zeleno vejo in da bi delavci končno lahko začeli delati v normalnih delovnih razmerah. Nam preostane torej kaj drugega kot to, da odstranimo zavore našega turističnega razvoja in postavimo na odgovorna mesta druge ljudi. Takšne, ki jim ni vseeno, kakšna bo naša skupna prihodnost.

Andrej Ulaga

Tone Peršak: USEDLINE (Gradivo in prispevki) VII

Štuporamo zgodbe

Nek poletni večer...
Kolovoz...

Pobočje...

Kot da je bilo to nekje blizu hrasta, ki je na pomlad vedno tako mamljivo dišal po medu. Tako sladko dišal, da je vsak mimoidoči odtrgal list in polizal sladkobo z njega... Hrastov med... Ne... Bilo je nekje bolj visoko in hrast je iz drugega časa, kasnejšega... Hrast je rasel ob razpotju med njivami na položnem pobočju, ki je šele nekoliko višje, nad hrastom, postalo bolj strmo, kolovoz pa je bil po vsej dolžini urezan v sam greben... Pihal je blag veter. Topel, vendar osvežujoč veter, ki po celodnevem potuju na njivi pod razbeljenim soncem boža kožo kakor blaga kopel... Kolovoz je bil kot globoka brazda po vsej dolžini urezan v greben dolgega hrbta in na obeh straneh gosto zaraščen z leščevjem in gabrjem, tu in tam pa je bilo vmes še kakšno kilavo drevo... Pot je bila razdrapana in grudasta...

Mati je hodila z nekoliko sklopljeno glavo in rahlo upognjena v pasu. Tako me je lažje nesla, ki si me je bila oprtala štuporamo... Pot je bila tegobna in mati gotovo precej utrujena po celodnevni dnevi. Naložila si me je bila zato, da bi čim prej prišla domov, med čim prej spravila v posteljo in potem čim prej še sama legla. Če bi si me ne oprtala, bi hodila veliko počasneje... Kadar je takle otrok utrujen, postane nerazumen in ni česar mu ni moč dopovedati... Če bi me silila, naj hodim, bi se nenehoma ustavljal, tožil, da me bolijo noge, in nergal, naj me vendar že dvigne. To bi jo navsezad-

nje še zjezilo, da bi me udarila in potem bi spet na vse grlo tulil, kar bi bilo ob tihi nočni uri slišati daleč naokrog. Morda bi še zbežal kam v temo in se ji skrtil kam v grmovje in bi me morala naposled še dolgo iskati in klicati... Rajši si me je bila naložila na hrbet in me nesla. Na njenem hrbtu sem se vedno umiril in ji med tem, ko me je nosila, pripovedoval zgodbe.

Pripovedoval sem ji zgodbe in čas nama je hitreje mineval. Začetki teh zgodb so bili vedno resnični... Največkrat sem začel pripovedovati o tem, kako sem dolgo sedel in jo čakal kje na vratniku ali v senci ob potoku in kako so me nadlegovale mravlje in muhe... Prav zaradi teh mravelj in muh ponavadi nisem vzdržal, kjer sem bil, in sem se odpravil na potep; najraje v gozd, če je bil blizu. In ko sem ji pripovedoval, kako je bilo v gozdu, je v zgodbo začela vdirati domišljija. Sprva sem še pripovedoval tudi o jagodah in trnju, nato pa le še o zvereh, ki da sem jih srečal v gozdu, o palčkih in duhovih in neznanih glasovih, ki naj bi jih bil slišal, o lepih belih ženah in črnem Arnožu... In vsake toliko se je mati začela smejeti in je rekla: »Joj, kako ti lepo lažeš!«

In, čeprav je rekla »lažeš«, v njenih besedah ni bilo čuti graje. Morda so ji te moje zgodbe celo pomagale pozabiti utrujenost. Krajšale so ji čas tegobne poti z otrokom na razbolelem hrbtu.

Kdo ve, ali je kdaj pomislila, zakaj si njen otrok izmišlja zgodbe? Verjetno se ji je zdelo samo

po sebi razumljivo, da si jih izmišljam, ker bi mi bilo brez tega dolgčas... Časa za izmišljaje sem imel res na pretek, saj sem po cele dneve posedal po vratnikih in pohajal ob jarkih med travniki, po ozkih grivastih mejah med njivami ali stikal po grmovju in hosti kje v bližini njive ali travnika, kjer je mati delala. Ogleдал sem si nešteto črnih rogačev, ostudnih masno rjavih bramorjev in vseh vrst mravelj. Nalovil sem na stotine obadov, jim prebodel zadke s tenkimi slamicami in jih nato opazoval, kako so opotekaje se skušali odleteti z bolečim bremenom v životu in se nazadnje zvrtinčili v travo in najbrž poginili v njej... Preprosto moral sem si krajšati čas tudi z izmišljajami... Ko pa so dninarji sedli k malici, sem se jim nemudoma pridružil in prisluhnil zgodbam, ki so si jih pripovedovali. K večjim kmetom so prihajali dninarji iz različnih vasi in so imeli ponavadi veliko povedati o tem, kako je kdo umrl, kako je kdo koga ubil, kako se je kdo oženil, kdo drug zapravlil grunt ali pretepel in nagnal od

hiše očeta in mater. Včasih pa je kdo spregovoril tudi o tem, kako je vdovo obiskal njen mrtvi mož in je poslej njen prilženik ni več želel niti videti. Ali o tem, kako so včasih vaški fantje iskali Atilovo zlato krsto in so jih od tega dela pregnali volkodlaki in druga zverjad... Jaz pa sem tiho sedel poleg njih in jih, nemalokrat zelo začuden nad tem, kaj vse se ljudem dogodi na svetu, poslušal...

Ko pa je bilo malice konec in so se dninarji vrnili k delu, sem si sam izmišljal nadaljevanja zgodb ali pa sem se odpravil v gozd, ki se mi je zdel zdaj poln nevarnih skrivnosti in me je ravno zato toliko bolj mamil vase, saj je bilo z malo domišljije za vsakim grmom in drevsom mogoče videti kaj vznemirljivo nevarnega... In o tem sem potem zvečer pripovedoval materi in bil tem bolj zadovoljen, čim daljša je bila najina pot, da sem ji lahko povedal vse, kar sem si namislil podnevi, in še tisto, kar sem si izmislił proti, kajti tak tih večer je kot nalašč za izmišljanje zgodb...

časa za premislek ali celo za vprašanje, kaj da se godi...

S kepo groze v grlu sem se ozrl in ugledal skoraj tik nad nama bližajočo se drvečo črno gmoto, ki je puhala v zrak cele oblake dima in ravno tedaj za nameček še na ves glas zavriskala. Videti je bilo, kot da bo zdrvela naravnost čez naju.

Ucvrl sem jo čez travnik na drugi strani ceste in se ozrl šele, ko sem bil že daleč stran... Puhajoča železna pošast, ki je vlekla za seboj dolg niz velikih rjavih škatel, je bila tedaj že daleč... Na cesti pa je nepoškodovana stala mati in se glasno smejala, me klicala in mi mahala, naj vendar pridem nazaj...

Potem mi je povedala o vlaku, lokomotivi, vagonih ter železnih tirih in mi tudi pokazala progo onstran visoko poraščene škarpe ob cesti... In povedala mi je zgodbo, kako je bilo, ko je ona trideset let pred tem prvič videla avto. Bilo je na Ptuju in to prav nekje v bližini železniške postaje. Ko je zagledala pred seboj ropotajočo škatlo na kolesih, ki je drvela proti njej, je tudi ona brez premisleka zbežala pred neznanu prikaznijo in to naravnost čez leseni plot med cesto in progo. Ker ji ni uspelo dovolj visoko skočiti, si je razčesnila krilo od spodnjega roba do pasu... In potem si je morala vso pot do doma, ki sta jo s sosedo, s katero je bila na Ptuju, ravno tako hodili peš, držati skupaj raztrgano krilo in hoditi tik pred sosedo, da bi ljudem, ki so ju srečevali, prikripla svojo nezgodno... Tako je šlo to iz rodu v rodu: mati je bežala pred prvimi avtom, ki ga je videla, jaz pred prvimi vlakom... Kasneje, seveda precej let kasneje, sem jih vzljudil, vlake. Zelo rad sem se vozil z vlaki, še zlasti takole proti mraku... In, če je bila pred menoj še dolga pot, mi je na moč prijel mamljivi občutek, da mi je vsa neskončnost na voljo...

Vsak ima svoj prvi vlak

Bil je vroč poletni dan, ko sva z materjo peščila v bližnje mesto... Zakaj sva se odpravila na to dve, morda tri ure dolgo pot? Tega se ne spominjam. Spominjam pa se vročine in vznemirjenosti ob dejstvu, da bom prvič videl mesto. Spominjam se tudi, da sva ves čas hodila med njivami in travniki in sem se moral vzpeti na prste, če sem se želel razgledati čez zorečo travo prve košnje in čez posevke na njivah. Prašna

makadamska cesta je bila, kot da bi se poseda, po vsej dolini, speljana nekoliko nižje od travnikov in njiv ob njej...

Tisti drobni beli prah se nama je lepil ob potno kožo, se zažiral v gube in pore po vsem telesu, da naju je oba vse srbelo...

Potem je naenkrat strašno zahrnelo nekje za nama. Oglušujoči ropot in vedno močnejše sopihanje sta bila slišati tako nevarna, da si nisem več drznil vzeti

NAGRADNA KRIŽANKA

št. 48-49

STALNI ORGAN REP. SKUPNINE, ODGOVORNI ZA IZVAJ. POLITIKE IN ZAKONOV	KRONIČNO BOLENJE OBZOJA	KRAJ PRI DOMZALAH	ZAPISEK, OPOMBA	AVTOR KRIŽANKE R. NOC	OSKAR NEBAL	KRINKA	PREBIVALEC ANKARE	ANGL. FIZIK (JOHN, 1824-1907)	NEPROFESIONALEC	Delavska enotnost	ANTON INGOLIČ	REKA KI TEČE SKOZI LJUBLJANO	BARVA IGRALNIH KART
KITAJSKO MESTO OB REKI JANGCE				MESNA JED DANIEL AUBER						PTIČ SEVERNIN MORIJ ČUĐEN DRAGO			
ENA OD OBEH NEMČIJ													
DOLINA POD TRI-GLAVOM					KRAJ V GORSKEM KOTARJU ŠTRKI						UROŠEVAC TROPSTI TROPSKI LENIVEC		
OPERA B. PAPAN-DOPULA				IZVRZEK, IZMEČEK OTOK V KVARNERJU						DRUGO IME ZA TURKU AM. FILM. IGRALEC MARTIN			
ŠTEFANIJA DROLČ		TRTNI HROŠC VELIKO FINSKO JEZERO						NEKDANJI RIMSKI URADNIK MIT. PRVI LETALEC					GOROVJE V BURMI
MIT. OSEBA, KI JE PRIZIVELA VES. POTOP				ANTON OCVRK PTICA Z VREŠČECIM GLASOM		ORIG. IME IRSKE PRIPADNIK UZBEKOV				JANEZ ALBREHT POSLOVNO PISMO			
AVSTRIJ. MESTO OB REKI INN								ŽIDOVSKI MESEC ZBOROV-DJA KUNEJ					
STARA MERA ZA ZITO, KOREC				KAREL ZELENKO ODŽAGAN KOS DEBLA			RIMSKO IME NINA GRAFIK JUSTIN						
ZVEZNA DEZELA AVSTRIJE										BARVA IGRALNIH KART ITALIJ. VELETOK			
JUDOVSKI PREROK								ČLOVEKU PODOBNA ŽIVAL					
TANTAL		OPERA RAHMA-NINOVA						ČLOVEK Z VELIKIM NOSOM					

Rešitev nagradne križanke pošljite do 19. decembra na naslov: DELAVSKA ENOTNOST, Dalmatinova 4, 61000 Ljubljana, s pripisom na ovojnici: NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 48-49. Nagrade so: 500.000, 300.000 in 200.000 dinarjev.

Rešitev nagradne križanke št. 45

SPLET, PARANGAL, TRIGONOMETRIJA, RETOROMANI, BAS, ADEN, RETA, MEJA, DAR, ANET, ALAN, IVAN, RAKCI, VATELIN, LANZA, AT, WATERLOO, LN, REPARATURA; PAV, KLER, KES, KROTA, EJSK, AKI, ADRAR

Izžebani reševalci nagradne križanke št. 45

- Primož Cankar, Opekarna 7, 61420 Trbovlje,
- Tanja Zgonc, Šalka vas 110, 61330 Kočevje,
- Karlo Trampuž, Kostanjevica na Krasu 35, 65296 Kostanjevica/K Nagrade bomo poslali po pošti.

Delavska enotnost

List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. Predsednik Josip Broz Tito je Delavska enotnost 15. novembra leta 1967, ob njeni 25-letnici, odlikoval z redom zaslug za narod z zlato zvezdo

- Izdaja ČZP Enotnost - delovna organizacija v ustanavljanju, 61000 Ljubljana, Dalmatinova 4, poštni predal 479
- V. d. direktorja in glavnega urednika: Franček Kavčič, telefon 313-942, 311-956
- V. d. odgovornega urednika: Marjan Horvat, telefon 313-942, 311-956
- Člani uredništva: Andrej Agnič (posebne naloge, fotografija), Sašo Bernardi (fotografija), Brane Bombač (oblikovalec), Ciril Brajer (reportaže in samopravnih odnosih), Marija Frančekin (socialna politika in varstvo okolja), Ivo Kuljaj (ekonomska ureditev), Damjan Križnik (urednik - reportaže), Remigij Noč (urednik - drobno gospodarstvo, delavci v samostojnem osebnem delu), Boris Rugej (komentator urednik - družbenoekonomske odnosi, delitev), Sonja Seljak (redaktorica-liktorica), Janez Sever (posebne naloge), Andrej Ulaga (turizem, rekreacija, šport in oddih), Igor Žitnik (znanost, kultura in izobraževanje), Jožica Anžel (tajnica), telefon 311-956, h. c. 310-033
- Naročnina 321-255
- Posamezna številka Delavske enotnosti 25.000 din
- Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo
- Poštnina plačana v gotovini
- Tisk ČZP Delo, tozdr Tisk časopisov in revij, Ljubljana, Titova 35
- Žiro račun: 50101-603-46834
- Časopisni svet: Albert Vodovnik (predsednik), Meta Bančič, Franc Berginc, Andrej Coklin, Silvester Drevišek, Ivo Grilc, Vlado Haas, Ivo Janžekovič, Niko Klavžar, Rajko Lesjak, Mira Maljuna, Slavko Pekar in Nada Serajnik

Milan Ramšak, delavec:

PREOBRAZBA SINDIKATA JE PREMALO DELAVSKO OBARVANA

»Tega, čemur smo zdaj priče v Jugoslaviji, normalen človek ne more več – verjeti. Namesto da bi se tako kot delavci lotili težav, najodgovornejši v državi zavestno tiščijo že cele narode v sovraštvo, v bratomorno vojno, kot da že nismo dovolj plačali za njihove neumnosti, nesposobnosti in grabežljivosti...«

– To po letu dni, odkar smo se zadnjič pogovarjali, ne zveni najbolje.

»Res ne in je daleč od želja, ki smo jih naglas izražali ali jih sploh nismo. Toliko pričakovana in željena »slovenska pomlad« se je že po nekaj mesecih spremenila v »balkanski mraz«. Človek enostavno ne more verjeti, kaj vse lahko nekdo počneja v tej državi. Trideset let sem v tej partiji, če odštejem čas, ko sem izstopil, in vam povem, da nihče v državi ne dela toliko škode, kot prava »avantgarda delavskega razreda«. Del te samozvane avantgarde, ki nima nobene zveze z resničnim delavskim razredom, to je zdaj že jasno tudi najbolj zaplankanemu in neukemu občanu, nekaznovano tišči vso državo v prepad!«

– O vas in o vaši družini so nekoč pisali, da ste vsi v zvezi s komunistov.

»Vsi, tudi vseh pet otrok. Zato mi je zdaj nekoliko težje, ker moram pred otroki opravičevati nekaj, česar sam ne odobravam. Prihaja do burnih, da ne rečem žolčnih razprav.«

– Doma ali v tovarni?

»Doma, ko pridemo vsi skupaj. Z ženo sva se izselila v podrtijo, ki sva jo dobila v Šmartnem ob Paki, stanovanje pa pustila hčeri in najmlajšemu. Srednji, ki je zaposlen v naši tovarni kotlov v Šentjurju, je skupaj z ženo še vedno podnajemnik.«

– Ko sva načela vprašanje stanovanjske stiske, kako se je sindikat v EMO odzval na predlog začasnega vodstva EMO, da bi prodali ves stanovanjski sklad in z izkupičkom utrdili finančni položaj delovne organizacije EMO.

»Sindikat je za ta predlog izvedel iz informacij, ki jih dobivamo delavci. Gre za okrog 800 stanovanj, ki smo jih v vseh letih uspeli kupiti in z njimi upravlja stanovanjska skupnost. Res je tudi, da v teh stanovanjih živi na desetine naših upokoencev, prav tako je točno, da gre za velika sredstva, ki v tej obliki predstavljajo mrtev kapital, toda menim, da stanovanj ne bi smeli prodati zato, da bi s tem denarjem blažili krizo delovne organizacije.«

– Ste podpredsednik konference sindikata v EMO. Ali je to vaše mnenje ali stališče sindikata v EMO?

»Naj povem, da v tovarni še nikoli nismo imeli toliko samoupravljanja, resničnega samoupravljanja, kot prav zdaj, ko imamo ukrep družbenega varstva. Prav zato smo bili v sindikatu presenečeni, ker nas o tem predlogu ni nihče niti obvestil, kaj šele, da bi nas poklical k sodelovanju pri oblikovanju tega predloga. Stališče sindikata v EMO je, da nismo proti prodaji stanovanj s predkupno pravico naših delavcev, vendar samo v primeru, če izkupiček vložimo v nakup novih stanovanj. Tudi zato, ker mnogo delavcev čaka na stanovanja, po drugi strani pa nam primanjkuje strokovnjakov, ki bi jim tako lahko ponudili vsaj – stanovanje.«

– Prej sva se pogovarjala o očitkih partiji znotraj vaše, »družinske« osnovne organizacije.

»Da, nekoč je neka novinarka napisala, da imam v družini članstva za osnovno organizacijo. Tako kot gredo stvari zdaj ali tako, kot življenje teče, še malo, pa bo v moji osnovni organizaciji v tovarni komaj toliko članstva, kot jih šteje moja družina. Po pravici povedano, saj niti ne vem, ali lahko govorim o osnovni organizaciji, če se ta že skoraj dve leti ni sestala...«

– Kako to mislite? V teh burnih dneh ali časih se komunisti niste sestali niti zaradi razmer v EMO niti v republiki ali državi?

»Točno tako. Ostala nas je samo še peščica. Iz vrst »neposrednih proizvajalcev« je ostal v moji osnovni organizaciji samo še en delavec. Zdaj lahko rečem, da gre za partijo inteligence, vodstvenih in režijskih delavcev, ne pa za avantgardo delavstva. Poglejte, novega sekretarja občinskega komiteja smo prvič videli ali zanj slišali, ko je bil izvoljen, iz časopisov...«

– V pogovoru pred letom dni je iz vas vel velik strah, kaj bo z EMO.

»Tudi danes, dasiravno analiza devetmesečnega gospodarjenja kaže, da je najhuje mimo. Delati

in živeti v nenehnem strahu, da je lahko vsaka plača zadnja, ni lahko. To je najhuje, kar lahko delavca doleti.«

– Toda, rekli ste, da podatki kažejo...

»Točno, fantom zgoraj je uspelo, kar je bilo komaj verjetno, da so namreč že v tako kratkem času uspeli odpraviti izgube, preploviti zadolževanje... Toda, pokazalo se je, da so tisti, ki bi morali prvi pomagati, zdajšnjemu vodstvu začeli metati polena pod noge...«

– O tem ste govorili že Štefanu Korošču, ko je poleti prišel med vas...

»In ponavljam danes. Tako občinske strukture kot banka so za EMO imele drugačne načrte. Stečaj in novo podjetje. Tako se je sedanje vodstvo EMO znašlo v še večjih težavah, ker so »razočarali«, ker so po toliko predhodnih sanacijah oni v resnici uspeli premakniti gospodarjenje v EMO.«

– Torej trdite, da je vse odvisno od vodstva?

»Ne, nikakor. Vodstvo se lahko priduša, kolikor se hoče, če ga delavci ne podpro. Sedanje vodstvo ima večino delavstva za sabo. Očitno pa je, da del vodstvenih struktur v EMO še vedno ni dojel, da se mora drugače lotiti svojega dela in nalog. Gre za iste strukture, ki so v EMO že zrušile prenekatero direktorja in ne samo Francija Gazvodo.«

– In kako je s sindikatom?

»Širše gledano in na kratko povedano – preobrazba sindikata je premalo delavsko obarvana. V EMO je sindikat dodatno obremenjen z nenormalnimi razmerami. Naš sindikat je pridobil ugled, ker se je pravočasno in trdo postavil v najkritičnejših trenutkih. V EMO sindikat ni bil delavcu nikoli – birič, priganjalec, s tem smo že zdavnaj razčistili.

Še večjo veljavo je sindikat dobil na ravni občine, predvsem pri stečaju našega sosedu, LIK Savinje, in v drugih primerih, ko se enako trdo postavlja za delavska stališča. Nekoliko bolj kritično je z že omenjeno preobrazbo. Ko tako gledam in spremljam te reči, se mi vse bolj vsiljuje prepričanje, da tudi v naših vrstah vsi niso dojeli, za kaj gre. Tu mislim na tiste, ki danes prodajajo in pojejo iste pesmice, kot so jih v sedemdesetih ali še prej. In to celo iz iste, tuje pesmarice. Ta trenutek

Milan Ramšak

ocenjujemo, da v samem vrhu slovenskih sindikatov teče tiha bitka. Po čem to sklepam? Po tej, rekel bi, neodločnosti ali taktiziranju in različnih, celo nasprotujočih si predlogov, ki nam jih »šibajo« iz Ljubljane.«

– Verjetno tudi okoliščine, tu mislim na razmere v državi, povzročajo nihanja...

»Vsekakor, vendar je preobrazba sindikata vse kaj drugega kot preobrazba partije. Vidim pa, da imajo s preobrazbo sindikata težave tudi v drugih republikah.«

– V tistih kritičnih, predmetiških dneh ste bili v Rakovici. Kako delavci tako simbolizirane Rakovice gledajo na to?

»Zame je bilo presenetljivo, da ima sindikat v Rakovici povsem takšna stališča, kot so naša! Skorajda bi rekel, da so napisana na isti stroj. Toda partija je že nekaj čisto drugega.«

– V Rakovici ste bili tik pred prepovedanim mitingom.

»Da. Predstavniki sindikata so nas sprejeli že na letališču, kot da euforije v zvezi z mitingom v Ljubljani sploh ni. Ves čas smo bili Celjani enako obravnavani gostje, odmerili so nam samo njim dano gostoljubje, v pogovorih s tamkajšnjimi sindikalnimi aktivisti ni bilo tabujске teme. Ponavljam pa, da je to veljalo samo za sindikaliste. Tamkajšnjega partijskega sekretarja se nisem mogel otresti v nameri, da bi delavce Rakovice pripeljal na miting na naše tovarniško dvorišče. Bolj sem zatrjeval, da je obisk dobrodošel, da sta on in delegacija dobrodošla, bolj je vztrajal da bi na dvorišče prišli z avtobusi...«

Zato pravim, da normalen človek, zase pa trdim, da sem kolikor toliko še normalen, ne more verjeti in razumeti, kaj se dogaja. To pa zato ne, ker, kot kaže v tej državi ni nikogar, ki bi si upal ali bil dovolj močan, da bi presekalo to organizirano hajko naroda zoper narod, delavca proti delavcu...«

Janez Sever

NISMO NAJVEČJI, NAREDILI PA BOMO VSE, DA BOMO POSTALI VPLIVNI

– Zdaj že najmanj 30.000 naročnikov prejema »Delavska enotnost«, glasilo slovenskih delavcev, prebira pa jo precej – trikrat več bralcev.

Med njimi je največ sindikalnih aktivistov, članov organov samoupravljanja in vodilnih delavcev v gospodarstvu.

Berejo nas torej ljudje, ki so doslej poslušali, pa se jim vendarle obeta, da bodo končno predlagali, odločali, VPLIVALI!

Postajamo zanimivi za oglaševanje in to po konkurenčnih cenah!

- črno-bela stran (1/1) 74.000.000 din
- pol strani (1/2) 44.000.000 din
- četrt strani (1/4) 30.000.000 din
- 1 cm 1 st. 500.000 din
- na naslovnici 5 cm x 4 st. 45.000.000 din

Naročila, sporočila, predloge pošljite na naslov:

CZP Enotnost, DO v ustanavljanju

Dalmatinova 4

61000 Ljubljana, telefon 310-033, 321-255.

Če nas pokličete po telefonu, boste izvedeli tudi kaj o nagradah...

LIPE ŠVEDER: POGOJ

